

БУРЯАД ҮНЭН

1996
АВГУСТЫН
21
Намарай эхин улаан
бишэн һарын 7
СРЕДА
гарагай 4
№158 (19498)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

1921 оной
декабриин 21-һаз
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

Буряад Республикын Правительства

Республикын
Правительствын
Түрүүлэгшын орлогшо
А.Н. Жильцов найхан
пресс-конференци
үнгэргэбэ. Республикын
Экономикын, Элүүрье
Хамгаалгыг
Министерствэнүүдэй,
Түргэнэй худалдаа
наймаанай комитедэй,
Налогой инспекцинуудэй,
Налогой полициин, МВД-
гэй болон бусад гүрэнэй
эмхи зургаануудай
түлөөлэгшэд
журналистнуудтай
хуудалгада хабаадалсаа.
Правительствын
Түрүүлэгшын орлогшо
А.Н. Жильцовоной
хэлээр, жэлэй туршада
республикада аяар 179
агаон архи гадаадаһаа
агарадабашье, тэрэ архи
худалханай түлөө
налогой
түлөөлөгшэд
ойдоол 5 процентнь
республикын бюджеттэ
орон байха юм. Бусад

ОЛЗЫН ХЭРЭГ ЭРХИЛЭГШЭДТЭЙ УУЛЗАЛГА

Нютагууд хоорондын худалдаа наймаанай "Ариг Ус" гэжэ байшангай хүтэлбэрлэгшэдэй уряалаар Улаан-Үдэ ерээд байһан США-гай олзын хэрэг эрхилэгшэдтэй Буряад Республикын Президент А. В. Потапов уулзажа хөөрэлдэбэ.
"Бурятферммаш" заводой үйлэдбэрийн талмайнууд дээрэ технологическа хоёр лини тодхон табирын тула Бурядай экономикадо мунгэ һомолхые хараалжа байһан тухайдаа харин айлшад мэдээсэе. Нэгэнинь эрхим шанартай түрхилгын тоһо юулэхэ ба багсаха түхээрэлгэ болоно.
Эдэ проектнууд предприятиян түхэл шэнжые огто хубилгаагүй байна гэжэ "Мобил Азия Пасифик" компаниин вице-президент Фил Хилли онсолон тэмдэглэбэ.
Мүнөө үедэ хүшэр хүндэ байдалда ороһон манай заводто иимээр хандажа байһандань сэдхэлээ ханажа байһанаа А. В. Потапов мэдүүлээ.
Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А. Н. Жильцов, республикын гадаадын экономика харилсаанай министр В. А. Иванов, "Ариг Ус" гэжэ МТД-гэй президент Е. К. Ханхалаев, "Ангарский нефтехимический компани" гэдэг акционернэ бүлгэмэй президент Ф. С. Середюк энэ уулзалгада хабаадалсаба. Монголой "НИК" компаниин президент Ж. Оюнгэрэл айлшадгай хамта ябалсана.
Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

"ИИМЭ БАЙДАЛТАЙ ЭБСЭХЭГҮЙБДИ..."

Мүнэнинь - хулгайгаар архи худалдагшадтай хармаанда үлэнхэй. "Иимэ байдалтай эбсэхэ аргагүйбди, хатуу эмгэжэнүүдые боаха саг ерээ", гэжэ А.Н. Жильцов онсолбо.
Нийслэл хотын болон аймагуудай худалдаа наймаанай албан зургаануудта, тускн магазинууд болон киоскнуудта архи худалдалгын туримые шалгаха зорилготойгоор тусхай оперативна бүлэг бүриүлэгдээд, 3 һарын туршада шанга шалгалта хэһэн байна. Тус бүлэгие дүтэмбэрлэһэн В.Ц. Дамбаин шалгалтын ябаса тухай республикын хэблэлүүдэй журналистнуудта нэгэнтэ бэшэ дуулаһан, радио, телевизденеэршье үгэ хэлэһэн юм. Энэ удаа тэрэ тон тобшоор хэлэбэ:
"Ливонийн" ажал тон наринаар шалгадана. Хэды шэнээн архи буйлуулагдаад, хайшаа ябуулагданаб, худалдагдана архинин түлөө налог гүрэндэ дүүрэн түлэгдэнэ гэжэ шалаабади. Бүхыдөө худалдагдана 175 предриятиин аяар 114-ниинь архи наймаалжа туримуудые эбдэнэ гэжэ миирүүлэгдээ.
Шанар муутгай архинин ехээр худалдаанда гарадаг дээрэлхэ оной үбшэлхэ ушар эрид олошороо гэжэ элүүрье ажаалгын министрэй орлогшо В.Б. Бубеев тэмдэглэбэ. Бүхы шанга барагшадтай 12 процентнь архиһаа болоһон байха юм. Энэ усалһаа эрэмдэг болоһон 15400 хүн мүн аа һогтуугай гэмээр иимэ тодхорто ороо. Хүгээдэ түрэхэ ушарай тон үсөөрһэн үзэгдэл хадаа архидалгатай холбоотой. Мүнөөдөө республикамнай энэ талаар Росси соо оройдоо 30-дахы һуури эзлэнэ.
Улан архинишадые эмшэлэгдэ 130 аа һуури үгтэнэ. Энэ тоогой үсөөрһэн ушар экономика хүшэр байдалһаа хитэй юм. Хүдөөдэ түргэн туламжа үгүүхэ арга

боломжонууд хасагдажа, наркологиеска албаншые тулоур байдалда оронхой.
Байгша оной эхинһээ 195 бэйшгэ - шанар муутгай архинин наймаанда байһан тухай гомдолнууд гүрэнэй худалдаа наймаанай инспекцидэ ороһон юм. Тус инспекциин хэһэн шалгалтанууд тухай А.Г. Зурбанова мэдээсэбэ. Үнгэрһэн жэлтэй сасуулахда, худалдагдана шанар муутгай архинин хэмжээн 32 процентээр дээшлээ. Гол түлэб Хойто Осетиһээ иимэ архи асарагдана. Инспекциин шалгалтын үедэ Улаан-Үдын 55 киоскдо "каганка" (худал) архи худалдаанда байгаа. Бүхыдөө 67 миллион түхэригэй ялын мүнгэн республикын бюджеттэ оруулагдаа.
Метрологиин, стандартизацияин болон сертификациин түбэй начальник Ю.В. Музыка сертификатгүй архи худалдананай түлөө 24 хэрэг харагдажа үзэгдөө гэжэ тэмдэглээ. 1993 онһоо архие сертификатилга гуримай хуудита ёһоор баталагданаһаа хойшо республикын Правительство энэ хэрэгие хараһаа адангүй, саг үргэлжэ хинаха гээд тэрэ онсолоо. Оптоор наймаалжа һалбаридал, гол түлэб хуули буса ябадал дэлгэрэнхэй. Эндэ шанга хиналта хэрэгтэй болоод байна гэжэ Ю.В. Музыка тобшолоо.
Архи худалдананай түлөө налог түлэхэһөө терьелдэг наймаашад олошороо гээд гүрэнэй налогой инспекциин начальнигай орлогшо С.А. Батомункуева мэдээсэбэ. 3320 хүн налог түлэнгүй, архи наймаалжа байтараа, баригдаа. 280 миллион түхэригэй яла тохогдоо. Бүхыдөө 2 миллиард 760 миллион түхэригэй налог гүрэнэй бюджеттэ түлэгдэхэ ёһотой аад, 1 миллиард үлүүтэй мүнгэн ороо.
Нийслэлэй 98 наймаанай газар шалгахдаа, 97-донь хуули бусаар архи худалдажа байгаа

гээд налогой полициин Буряад Республикын управлениин начальник мэдээсэбэ. Архи нюусаар худалдажа, амарханаар олзотоһон ушарнуудые элирүүлээд, углолно 2 хэрэг налогой полицид үүсхэнэ байна.
Улаан-Үдын мэрийн захиргаан архи худалдахые зүбшөөһөн лицензи үгэхэ хэрэгие бодотоор хинанагүй, иимэ байдал аймагуудташые үзэгдэнэ гээд Ю.В. Хышиктув шүүмжэлбэ. 1997 оной январин 1-һээ архинин продукция шэнэ түхэлэй маркировка хүсэндөө оруулагдахаар, архинин шанарые хиналта шангадхахаар хараалагдана. - Бүхыдөө хэды киоскдо архи худалдагданаб? - гээд асуугдаа.
- 770 киоскдо архи дурадхагдана.
- Тус бүлэгэй ажаллажа эхилһээр "Ливонийн" байдал найжараа гэшэ гү?
- Хараа байса найжараа. Архи худалдананай түлөө налогуудай түлбэри 50 процент дээшлээ. 9 миллиард 700 миллион түхэриг республикын бюджеттэ оронхой, - гэһэн харюу үгтэбэ.
Уулзалгын үедэ Ородой үнэн алдартын шажанай Бурядай округой үндэр түрэлтэ эсэгэ Игорь үгэ хэлэхэдэ, архинин мананда төөригшэдэй тоо жэл бүри олошорно, энэнь ехэ аймшагтай, хойшолоһонтой гээд онсолоо. Архинин хорондо абтанан түрэлхид ури хүүгэдэ үншэрүүлнэ. Журналист бүхэнэй нэшхэлдэ хандажа, энэ муухай үзэгдэлтэй тэмсэхэдэ, республикада болон нийслэл хотодо гурим журамтай болгоходо хубитаая оруулхыень уряалба.
Т. САМБЯЛОВА, манай корп. пресс-конференциин үедэ.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Чечнягай суурьян

ШУНАТА ДАЙЕ ЗОГСООГТЫ!

Чечен Республикада боложо байһан дайнда Буряад ороной 31 хүбүүд алданан унаа. Шуната дайн үргэлжэлһөөр...
Хорёод наһандаа ябаһан хүбүүд - эхэ эсэгэнэрэй түшэг тулгуури, найдал, жаргал ха юм даа. Эдэ үринэрнай ойгогдохогүй дайнда эльгээгдэжэ алуулана. Иигэжэ хэды болотор залуу хүбүүдээ алдахабибди?
Августын 16-най үдэ багта Соведаудэй талмай дээрэ хүн зон Сэрэгшэдэй эхэ эсэгэнэрэй комитедэй уряагаар сулгаржа, Чечен Республикада боложо байһан даие буруушажа байһанаа Буряад Республикын Президенттэ, Правительствода мэдүүлхые шийдхээ. Бүһалгаалагшад гол түлэб Чечен Республикын даие зогсоохо, Чечняһаа Россиин Федерациин сэрэгүүдые гаргаха эрилтэнүүдые табяа.
- Иүүлэй мэдээгээр Буряад Республикаһаа эльгээгдэнэ 3695-дахи сэрэгэй частыда, 205-дахы, 101-дэхи бригадануудта 300-гаад хүн дайнда хабаадана. Гадна Россиин ондоо хотонуудһаа Буряад ороной хэды сэрэгшэдэй тийшэ эльгээгдэнэниинь эли бэшэ, - гэжэ Буряад Республикын Сэрэгшэдэй эхэ эсэгэнэрэй комитедэй түрүүлэгшэ П.П. Кушмелёв мэдүүлээ.
Чечняда аяар 31 хүбүүдээ алдаад, нютагайһаа хэдэн зуугаад хүнэй эльгээгдээд байхада, энэ даие зогсоохын тула арад зон хамтаараа эдэбхи үүсхэл гаргабал, багаханшые үрэ дүн туилаха гэжэ һанагдана.

Б. ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ.
М. ШАНТАКОВОЙ фото.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ СОВЕДЭЙ

ТОГТООЛ

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ДОТООДЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ МИНИСТЕРСТВИЙН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет иигэжэ тогтообо: Буряад Республикада нийтын гурим сахин хамгаалгада хубитаяа оруулһанайн ба амжалтануудыг туйлаһанайн түдөө Буряад Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министрствын удаадахи хүдэлмэрилэгшэдые шагнаха:

Бадаев Мунко Дабавичы - Буряад Республикын МВД-гэй МОВ-ой АГАИ-гай начальнигай орлогшо.

Дамбаев Геннадий Пушуквичы - Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай нийтын аюулгүйе сахилгын милициин начальник.

Родионов Юрий Евдокимовичы - Буряад Республикын МВД-гэй түймэр саралгын гүрэнэй албанай управлениин түймэрэй аюулые хинан нэргылгын гүрэнэй таһагай начальнигай орлогшо.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И. СЕМЁНОВ.

Улаан-Үдэ хото, 1996 оной августын 12.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ СОВЕДЭЙ

ТОГТООЛ

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР "ВОТСИБУГОЛЬ" АООТ-ОЙ ХОЛБООЛЖОНОЙ УУРХАЙН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ ШАГНАХА ТУХАЙ

Ажалдаа оролдосо хэшээлтэйгээр хандаһанайн ба үйлдэбэрийн үндэр дүнгүүдыг туйлаһанайн түдөө Буряад Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар "Востсибуголь" АООТ-ой Холбоолжоной уурхайн удаадахи хүдэлмэрилэгшэдые шагнаха:

Хлебодаров Олег Иннокентьевичы - уурхайн нүүрхэ малтагша

Филиппов Анатолий Сергеевичы - уурхайн механик

Черепанов Алексей Ильичы - уурхайн скреперэй машинист

Кисляк Алексей Алексеевичы - уурхайн "БелАЗ" түхэлэй автомашинны жолоошон.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И. СЕМЁНОВ.

Улаан-Үдэ хото, 1996 оной августын 12.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ СОВЕДЭЙ

ТОГТООЛ

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ТҮНХЭНЭЙ АЙМАГАЙ ТҮБЭЙ БОЛЬНИЦЫН КОЛЛЕКТИВЫЕ ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет иигэжэ тогтообо: Аймагай элүүрые хамгаалгыг хөгжөөлгэдэ ехэ хубитаяа оруулһанайн ба больницын байгуулагдаһаар 70 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Түнхэнэй аймагай түбэй больницын коллективыг Буряад Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А.Д. КАРНЫШЕВ.

Улаан-Үдэ хото, 1996 оной августын 12.

ХҮН МОРИН ХОЁР хэтэ мүнхэдөө нягта холбоотой байһан гэшээ ааб даа. Хүдөөдэ машина-хашинын, оньһон техникын олошороод байһан үедэ ажахынууд адуу моринойнгоо тоо толгойень хэды үсөөн болгоошые һаа, үндэһөөрнь үгы хээгүй ха юм. Юундэб гэхэдэ, морин гэшээ хүн зоной, илангага буряад угсаатанай ёһотойл харгын хашинь, замайнь бата найдамтай нүхэрнь байгаашье, байһааршые, ерээдүй сагта байхашье. Моридой гоё һайхандань балай тогтожо хэлэншьегүйгөөр, тэрэнэй абари зангыень, эзэндэ бээ үгэнги байдалыень, этигэмхэй абариень, тодорхой мэдэрэлыень онсолон тэмдэглэхээр ха. Хүн ба морин биологическа дабгасаараа тон

Адуун хүрэгөө олошоруулая!

"Ардаг бороёо гамнаарай", Захааминай аймагай хүдөө ажахын управлениин ахамад зоотехник Н. Шелухеевэй "Ашаг ехэтэй һалбари", Баргажанай аймагай Баргажанай совхозой адуушадай бригадын П. Степанцовой "Ондоогоор хандабал, олзотохобди", Түнхэнэй аймагай Саяанай совхозой адуушан Л. Имескеновэй "Хамтын оролдолго хүсэтэй", Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахалагша адуушан В. Бурдуковскиин "Хүдэлхэдэ урматай болоо", журналист И. Очировай "Хатарша хүдэгүүдэй түбэрөөн дундуур", Захааминай аймагай Далахайн совхозой директор В.

болоо һаа, ехэ юумэн олдохо юм ааб даа.

Нэн түрүүн морид гэшые зоологическа талаар бүлэглэн хубаарилхада, бүтүү туруутанай бүлэгтэ ороно. Энэ бүлэгтэ бүхы үүлтэрэй морид, элжэгэд, хулад гэхэ гү, али африканска зэрлиг эрэн морид оролсодог байха юм. Луус ба морид гэшэмнай элжэгэд болон моридһоо холигдожо, бии болоһон түүхэтэй. Моридой урданай уг гарбалынь үнэгэнһөө халта томохон, ой тайга соогуур байрлаһан амитанһаа үндэлхэтэй юм гэжэ эрдэмтэд тоолодог байна. Үнэгэнэй шэнээн бээтэй амитанһаа хүндэ ашаа шэрэдэг багжагар томо бээтэй мүнөөнэй морид болон хубилтараа

уһанай һабын хэрбээ үгы һаа моридоо шадаал һаа, заагта хүнэгтэй уһаар угааха, иланга хүнүүдыень, туруунуудыень сээрлэхэ гэшээ угаа ехэ шанартай.

Моридоо ямар тэжээл хооллуулха гэжэ хэды мэдэе байгаашье һаань, тодорхой тогтохо хүсэлэнгэйб. Бүтэ тэжээлһээ абаад харабал, үбһэн, үгышые һаа, клевер, пугын залаата тимофеевкэ люцернһээ ба житняк бүридһэн олон жэлэй ногоон суглуулбари үбһэ эдуюу эрилтэтэй юм. Нарһан үбһэ али залаата ургамалай үбһэ моридто эдуюу эрлэ болохогүй. Обёосой болоо мэхинэ гэхэ мэтые морид эрлэ ехэл дуратай байдаг. Намар залаата ургамалуудай холимо үгэхээ һанабал, тэрэн

МОРИН ТУХАЙ ҮШӨВ ДЯХИН

адлирхуу гэжэ эрдэмтэд тоолодог байна. Эдэнэй хуби заяанынь хүнэйхидэл адли байна ха юм. Тарягаашье тарихадаа, ургасаяашье хуряахадаа, хүдөөгэй зон моридоо хэрэглэжэ, ажалладаг байһан гэшээ. Сүг хамта илалтануудыеш туйлаа, сүг хамта үхэл хосоролдошые ороо.

Нэгэл баримта дурдаһуу. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн соогуур аяар 10 миллион шахуу морид гэхэ гү, али Россин гүрэнэй бүхы адуун хүрэгэй тэн хахадын хосорон һалаа бшуу.

Би энэ багахан статья соогоо морин тухай шэнэ ондоо юумэ нэмэжэ бэшэхэшьегүйб. Адуу морид тухай манай газтын редакци хүдөөгэй уншагшадай, колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй, адуушадай, эрдэмтэдэй хабаадалгатайгаар яһала олон төмөнүүдээр материалнуудые толиһон гэжэ һануулхада, өөрэгүй. 1984 оной февралын 5-най номерто журналист Владимир Жигжитовэй үүсхэлээр Хурамхаанай аймагай Гааргын совхозой ахалагша адуушан татааряһанай А. Хуснутдиновой "Хурдан хүлэгүүдһээ хахасалтагүй" гэнэн томохон статья барлагдажа, "халуун" хөөрэдөөнэй эхи табяа һэн. Һүүлдэнь Зэдын аймагай үүлтэртэ моридые үсхэбэрилдэг Ториин заводой ахамад зоотехник Л. Вильнерэй "Үүлтэртэ моридто анхарха", хүдөө бэшэгшэ Х. Галсановагай

Хартаевай "Үлүү һалбариде тоолохогүй", Ю. Загибаловай "Һубай гүүн ажахыда гарзатай", ажалай болон дайнай ветеран Д. Н. Раднаевай "Анхантайнь соло буураа гү?", мүн бусад олон хүнүүдэй бэшэһэн статьинууд соо энэ шухала һалбарин мүнөөнэй байдал, дутуу дунданууд, шийдхэгдээгүй асуудалнууд, һанамжа, дурадхалнууд үргэнөөр харуулагдаһан байгаа.

Морин тухай тон һүүлдэ бэшэгдһэн материалнуудые дурдабал, ажалай ветеран, эрдэмтэ-зоотехник Л.Ф. Хардаевай "Хүдэгэй сольс дуудал" гэнэн нитэ гарнаг доро "Түүхэ тухай тодорхойгоор", "Үүлтэр һайжаруулха гэбэл..." "Сэгээ - сэнгэй удан" гэнэн томохон аад, гүн удхатай статьинууд толилогдон байха юм. Энэл жэлэй январин 27-ной номерто М. Намжиловай "Саһата бэлшээрин сарья соогуур" гэнэн зураглал бэшэхэдэ, Түнхэнэй аймагай Харбяангуудай совхозой адуушан Валерий Сухеевэй ажал хүдэлмэри, адуу моридто үнэн зүрхэлһөө дурлаһан тухайнь тодорхойгоор хүн талаһаань харуулжа шадаа гэхэ байһаб.

Энэ статья соогоо адуу моридоо хайшан гээд бүтэн бүрин үлөөхэб, тэдэнэй ашаг шэмьень яагаад нэмээхэб гэнэн асуудалнуудаар өөрынгоо һанамжа, дурадхалнуудые оруулха гэнэн хүсэлэнгэй байгаа хүм. Хүнэй дүтын хани нүхэр морин тухай тогтожо хэлэхэ

эволюционно гэхэ гү, али аажам хүгжэлтөөр дабшажа гараһан замьень һанаад, ухаандаашье оруулхаар бэшэл даа.

Түүхэ тухай дурдаа хадаа, Росси гүрэндэ 1941 оной эхиндэ бүхыдөө 21 миллион толгой морид байһан һаань, харин мүнөө 2 миллионһоо халта үлүүхэн адуун хүрэг тоологдоно. Манай Буряад Республика дэлгүүрэй харисаагаар хүдэдэг болохын урда жэлүүдтэ гэхэ гү, али 1989 ондо бүхыдөө 65590 толгой моригтой байбал, жэл үнгэрһэн хойно тэрэнэй тоонь 68002-то хүргэгдөө һэн. Харин байгша оной эхиндэ дүн хамтадаа 68300 толгой морид бии гэнэн тоотой.

Дэлгүүрэй реформын эрхэ байдалда Россиин бүхы область, хизаарнуудта, мүн манай республикада үмсэдөө мори бариха эрхэ үгтэнхэй. Танда моридой туһа хүргэхын тула таанар ооһэдөө тэдээндэ һанаагаа зобохо, һайн эрхэ байдал олгуулха ёһотой болоһот.

Уужам, хуурай аад, һаруул, һалхитуулжа байдаг, дороо холоомоор, хибэдһээр, хуурай торфоор элбэгээр дэбдигдһэн байра соо морид байха ехэл дуратай юм. Дорохи шабаһа, шээшыень үдэр бүхэндэ сээрлэжэ байха эрилтэ табигдадаг юм ааб даа.

Тэдээнһээ гадна моридоо үдэр бүри шахуу шёткоор сээрлэхэ, һүүлдэнь холоомон гүрэмлөөр эльбэхэ, нидхэрхэ, харин зүнай сагта голой сээр уһанда угааха ёһотой. Сөөрэмэй, голой,

эдюулхынгээ урда тээнэ жэл болгожо хэршээд, халуу уурлада дэбтээхэдэ, элээр хэжэ, талха таряанай зүйтэ холиходо, ашагтай байдаг.

Тэжээлэй рациондо шэмэ тэжээл: морхооб, саажар болон тэжээлэй свёкло, брикэ турниес үгэхэдэ болоо. Хартаабха, һайн шанартай свёкло баһал дуратайгаар эдидэг. Сүүдхэдэ дунда зэргээр толоо бүридэнь 10-12 килограмм хүргэгэр свёкло бүтэн заңдаа гү, али жэжэ боложо хэршээ үгэхэдэ өөрэгүй. Хобно хобтонууд соонь харгааб корнеллод хэжэдэ, түрүү тэдэнь һайса угааха ёһотой. Үдэртэ толгой бүридэнь 50 килограмм һайн шанартай свёкло эдюулхэдэ, хамаагүй гэжэ тоологдоно.

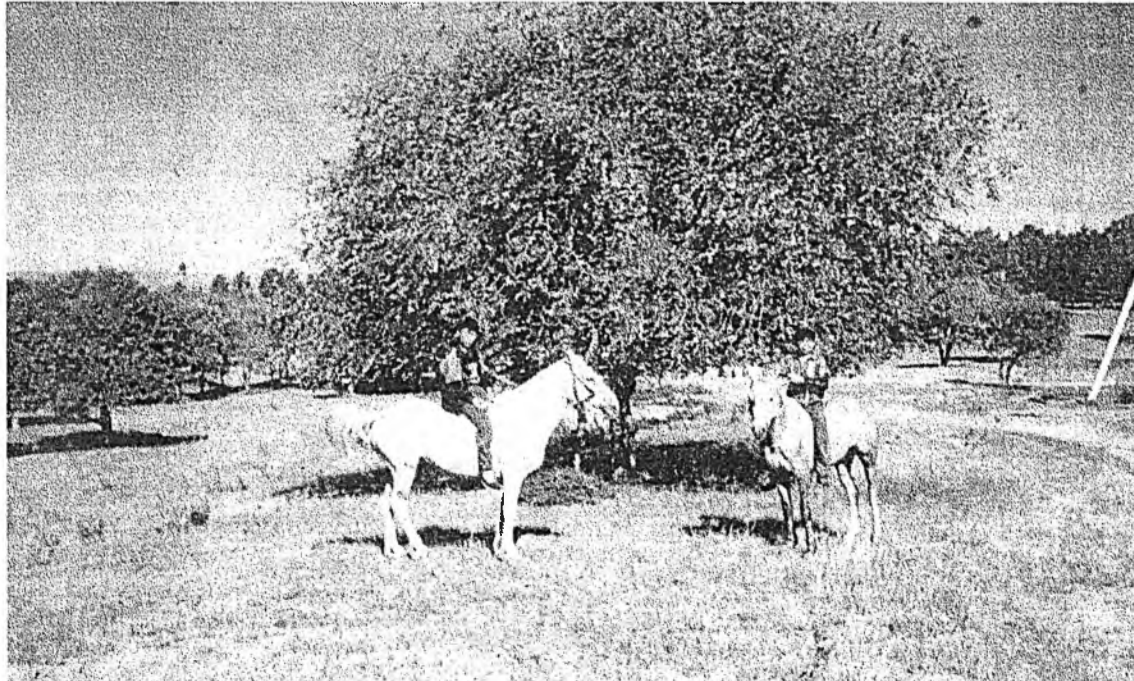
Талха таряанай зүйлүүд морид обёосто ехэл дуратай. Обёос гэшые ехэ түрлэнь шэнгээдэг байна бшуу. Обёос үгы һаань, ешмээн гү, али шэниисын һагшады хэрэглэхэдэ, каша болгоо шаһаад үгэхэ ёһотой. Кукурузын ороһон хэрбээ өггөшэ һаа, тэрэнэ хэршээ жэжэ болгоод, жмытэ шахадаһангай холёод эдюулхэ болохо.

Хабарһаа эхилээд, бүтэ зундаа морид бэлшээридэ үнэгэнгүй манагдажа, хүшэ абаа байна. Шэмэ ехэтэй ногоон садатараа эдөөлхын моридые шүдэрлэһэн туһаһанай балай хэрэгтэ Моридтоо хэрбээ ногоо сабыа эдюулхээ һанабал, тэдэ даридаһан үгэнхэй хэрэгтэ Хатажа шэмээ алаһан һаа баһал бээдэнь хоротой, байха жэнхээтэй.

Моридоо үдэртэ гурба сээр уһаар ундаалуу эрилтэтэй юм. Тэжээл үгэхэ урда тээнэ заагта ундалуулагты. Ажал хэлһэн һүүдээр хүдэрһэн морид уһалһанай хэрэгтэй. 45-50 мори болоод, хүлһээ сэлмэ хойнонь уһалхада болохо.

Түгтэхэдөө аюулгүй байсахи таллар һанамжануудта хубаалдахамни. Моридтоо түрүүн нам даруухаань энхэрэн мээхэйгээр хандат Тэрэндэ дүтэхэдөө, айта тула уриу дулааханаар үгэгты. Моридойнгоо талһаань бү дүтэһэн Эдэлине маргангүйгөөр ходо ябала!

А. ДОНДОВ

В. ВАНЧИКОВАЙ фото.

Хэр байнаш, аймагай газетэ?

ӨХЭ ХАРИУСАЛГА - ТАЙГААР

Байгша оной түрүүшын хахадта "Огни Курумкана" гэхэн аймагай газетэ долоон хоногто орой нэгэ дахин гараха зуураа, олон хэбгээр толилогдоггүй байгаа. Харин үнгэрэгшэ жэлдэ нэгэ үе тус газетэ барлагдахаяа болижо, шахардуу байдалда ороо бэлэй. Юуб гэхэдэ, аймагай өөхэдэн хүтэлбэрийн зургаанай талаһаа мүнгэн зөөри хараалагдаһан соо номологдохоёо болиһон юм. Республикын засагай зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, нютагай дарганар аймагуудай хэблэдэ ханамжагүйгөөр хандажа, "Хэблэл тухай" Россин Федерациин Хуулиие хазагайруулжа байһые заажа, газетыень дахинаа барлуулжа эхилээ бэлэй.

Зүгөөр мүнөө нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн гулваа Гомбожаб Чернинович Цыбиков болон тэрэнэй нэгэдэхи орлогшо Борис Константинович Бородин гэгшэд хэблэл тухай хуулиие зүбөөр ойлгожо, аймагайнгаа газетын редакцияда бодото туһаламжа үзүүлжэ байна. Энэ талаар тусхай захиралта баталагдан абтанхай. Тэрээн соонь нютагай захиргаанай гулваа, зайһанар болбол хүдөө тосхонуудай хүн зондо туһаламжа үзүүлэн, хянда сэнгээр гү, али түлөөлөгүйгөөр аймагайнгаа газетэдэ захил хүүлэхэ тухай уялалагдаһан байгаа гээд тэмдэглэлтэй. Энэ хэрэгэй али зэргээр ябуулагдажа байһан тушаа газетын хүтэлбэрилэгшэд уншагшадтаа саг үргэлжэ дуулгажа байха юм. Аймагай өөхэдэн хүтэлбэрийн гулваа Г. Ч. Цыбиковэй гар табилгатай захиралтые бэлүүлхэ талаар аймагай хэлхээ холбооной дарга С. Р. Борхоновагай талаһаа мүн лэ эрид шууд хэмжээнүүд абтана, хүдөө тосхонууд болон сэлээнүүдэй эмхи зургаануудтай хэлсэнүүд баталагдажа, "Огни Курумкана" газетэдэ энэ жэлэй хоёрдохи хахадта захил хэгдэбэ. Аймагай газетын редакторай орлогшо В. Н. Гомбоевтой уулзажа, тэрэнтэй хоёрлэдэхэдэмнай, энэ жэлэй июнь харын 15-най байдалаар газетыемнай захил хэгшэдэй тоо 2 мянга гаран болоод байна. Тиихэтээе хамта июль нараһаа газетэмнай долоон хоногто хоёр дахин хэблэгдэдэг болоо. Дугаар бүхэниемнай барлахадаа, типографи ехэ мүнгэ абадаг болонхой. Энэ асуудалаар районой гулваа тусгаар хоёрлэдөө хэхэ аабза гээд хананаб, — гэжэ мэдүүлбэ.

—Мүнөө хэдэ хүн хүдэлжэ байнаб? Энэ хүсөөрөө газетээ гаргажа шадаха гэшиб гүт? — гэжэ саашань һонирхобоб.

—Редактор Цыбикжаб Тогонов, редакторай орлогшо Валерий Гомбоев, харюусалгата секретарь Лариса Коневина, секретарь - машинистка Дарима Будаева гэгшэд гуурһаяа хурсадажа, шадал соогоо ажаллан, газетээ хэблэн гаргажа, уншагшадтаа эльгээнэлдн даа.

—Шэнэ хүдэлмэрилэгшэдые ажалда абаха гүт? — Энэ талаар хоёрлэдөө хэнэбди. Тээд мүнгэ зөөри хомордоно. Яахабни? Аргыень олоод лэ, мүнөө дээрээ газетээ гаргаха ёһотой болонобди.

—Газетэдэтнай түрэл буряад хэлэн дээрэ элдэб материалнууд хүүлэй үедэ толилогдоногүй шахуу. Энэ талаар ямар хэмжээнүүд абтахаб?

—Түрэл буряад хэлэн дээрээ газетэ уншаха дурагайшуул байгаа ааб даа. Буряадаараа бэшэхэ хүдэлмэрилэгшэ даб дээрэ үгы. Салин хүлһэ үгэхэ шадалтай болохоодоо, тиимэ журналистые хүдэлмэридэ абажа, буряад хэлэн дээрээ материалнуудые толилог болохобди, — гэжэ Валерий Гомбоев харюусаба.

Нютагайнгаа газетые эгээл олоор Аргата, Уланхаан ба Барханай сомоной харьяата газарай хүн зон захи́на гээд тэмдэглэлтэй. Эдэ нютагуудай хэлхээ холбооной отделенинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд захил хэхэ хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулаа.

Мүнөө "Огни Курумкана" газетын хүдэлмэрилэгшэд урдань табигдаһан үндэр харюусалгата зорилгонуудые түгэс бэлүүлхэ хэрэгтэ хамаг хүсэ шадалаа элсүүлнэ.

Г. БАДМАЕВ, манай корр.

Зунай амаралта

НЮТАГАЙ КУРОРТНУУД ХҮТЖЭХЭЛ ЁһОТОЙ

Долоо-найман жэлэй саана бэлэй. Зунай хайхан сагай ержэ, амаралтынгаа үеын ойртохо, профсоюзай комитедэй түрүүлэгшэд хандажа гү, али өөрын аргаар Эссентуки, Сочи, Дархан, Аршаан, Горячинск гэхэ мэтэ олон тоото курортнууд сооһоо нэгыень шэлэжэ, 2-3 неделин туршада ошожо амарха путёвко абадаг бэлэйбди.

Харин мүнөө путёвконуудыё хомор бэшэ, хармаан зузаантайл наа, ямарханшыё курортдо ябажа болоно. Зүгөөр холын курортдо ошохо гэшиб мүнгэнэй талаар бэрхэтэй, хүндэ хэрэг ха юм. Эгээл энэ шалтагаанаар хаш, хүүлэй 2-3 жэлэй туршада Буряад ороноймнай нютагуудай аршаан булагуудта ошожо, амарха ушар олошоржо байна.

Манай Захааминда элдэб үбшэндэ таарадаг аршаанууд олон юм. Урданышыё нютагай үбгэд, хүгшэд зундаа Далахайн, Дархинтын, Енгорбойн, Улхасагай, Сагаан-Нугын аршаануудта ошожо амардаг, бэе махабадаа заһадаг лэн. Дурсагдагша аршаанууд олон тоото үбшэнүүдтэ таарадаг, хүн зоной дунда суурхажа алдаршаһан гэшиб.

Харин холын аршаануудта хүнүүд ошожо амархал байгаад, болдог-солдогтой, шабар шабхатай, байрлаха байрагүй хадань ехээр ябанагүй гэшиб. Гэбшыё мүнөө зунай эхээр, июнь нарада, Улхасагай, Сагаан-Нугын, Дархинтын аршаануудта тус тустань 100, 100 гаран зон амаржа, бэе махабадаа заһаһан байна.

Захааминай эгээл суутай аршаануудай нэгэн болохо Енгорбойн аршаан олон тоото үбшэнүүдхээ хүниие аргалдаг гэжэ үшөө XVIII зуун жэлдэ мэдээжэ байһан гэлсэдэг. Энэ аршаан, тэрэнэй эзэн болохо Хүүхэн Бүмбэй тухай олон тоото үльгэр, домогууд бии. Эндэ 15 булагууд бурьялан гаража байдаг, булаг бүхэниинь ямар нэгэн үбшэнһөө аргалдаг юм. Эндэ шабарааршыё эмшэддэг байха. Зунай үедэ 5 сезон эмхидхэгдэнэ.

1985 ондо эндэ хүнүүдэй байрлажа, бэе аргалха гэрнүүд баригдажа эхилһэн юм. 1987 ондо Томск хотын медицинһин институтдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд Енгорбойн аршаанда ержэ, шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябууһан юм. Тэрэ гэхээрарбаад жэл боложо байна. Энэ хугасаа соо хэгдэһэн, баригдаһан юумэн олон. Арбаад байрын гэрнүүд, столовын байшан, ванна абаха 4 байшан, соёлой байшан баригданхай. Эндэ телевидениин программа тодон абаха түхээрлэгэ тодохгонхой.

"Хүнүүдэй байжа, бэе аргалха, амархын тула эрхэ байдал жэл бүри хайжарна. Енгорбойн совхозой отделение даагшаар ажаллажа байһан Гарма Очирович Батуев 1990 ондо аршаанай директорээр томилогдонон юм. Үнгэрһэн жэлнүүдтэ Гарма Очировичай хүсэл оролдолгоор аршаан дээрэ нилээд юумэн хубилаа, хайжараа. Мүнөөнэй энэ хүшэр хүндэ үе сагта амарагшадые эдэ хоолоор хангаха гэшиб хүнгэн

хэрэг бэшэ ааб даа. Гэбшэ Гарма Очирович ба тэрэнь жолошон Сергей Батуев гэгшэ үрдэд лэ, эндэ тэндэхээ эрхэ хоолой зүйлнүүдые сэл болзортонь асаржа, эдэ шанагшад Сэндэма Гармаев болон Туяна Гончикина Батуеванууд элдэб янзын амтатай, хайхан эдэгтэ амарагшадые үдэрэй туршада дахин хооллуулна.

Мүнөө жэлэй амаралтын түрүүшын сезон июниин 17-д эхилһэн юм. Июниин 17-һоо болотор эндэ 30 хүн амардаг. Эдэнэй 20-ниинь дайнай болон ажалай ветеранууд, социальн хамгаалгын таһагай үбшэнэ путевконуудаар амарһан байна. Хоёрдохи сезоной үедэ (июлинь 9-һоо 19 бологтор) 47 хүн амаржа, бэе заһаа. Аршаанай дирекци социальн страхованиин жасатай хэмжэ баталжа, 20 миллион түхэрлэгэ 44 путевко худалдаһан байна. Тус путевконуудаар ехэнхүү эхэнүүд үхибүүдэйгээ амара

Нютагай аршаануудай зоний дунда хүндэтэй болохо байһаниие гансал хайшаамар. Саашадаа нютагуудай аршаан курортнуудыё ёһотой амаралтын газар болгожо материално-техническэ үндэс хууриинь хайжаруула. Хүгжөөхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдаха бээ гэжэ найдаг дуран хүрэнэ. Хүн зоний элүүржүүлгын хэрэгтэ нютагай аршаан курортнуудыё хэрэгжэ хүгжөөхэ зорилго ехэ үүдэ дүүргэхэ ёһотой.

Б. РИНЧИНОВ

ҺОНИРХОМООР ҮЗЭГДЭЛНҮҮД

БИДЭ эртэ урда сагнаа эхилжэ, мүнөө болотор байгаалитай сэхэ холбоотой байһанаа мэдэрнэбди. Жэлэй дүрбэн сагта байгаалида болоһон ушарнуудыё тон хёрхоор адаглажа, хаража, тэрээнээ дэбтэр соогоо тэмдэглэжэ, сасуулжа, үзэжэ ябаһан гэшибди. Эдэ бүгэдэ арад зондо туһатай, ажаллаха, ажамидарха талада нүлоолдэг байха юм.

Манай Согто-Хангил хууридай зүүн заханаа байгаалие адаглан хараха, шэнжэлхэдэ ехэ таарамжатай юм. Тэнгэри бүрхэжэ, бороо орожо эхилхэдэ, жииртээл Жэбхээһэнэй эхинэй хадануудһаа эхи татаад доошолдог. Урагшань Будаган уула татажа абаха. Тэмээн хада, Согто уула дээрэ бүрилдэһэн аадар бороо заабол Хангилай шэлээр дээшлэдэг. Хангирагта, Хатай Хушуунууд дээгүүрхи

аадар һөөгтэ, Ножын нуурнуудыё дайран гарадаг. Хангилай дэбисхэр дээрэ бүрилдэһэн аадар бороо нишэ тишэнэ томо хада ууланууд татадаг. Уһа ехэтэй аадар үнгэрбэ ха гэхээш, һөөргөө эрьелдээд, хэдэн дахин дабтажа байгаад орохо.

Июль харын 3-най үглөөгүүр, долоон сагай үеэр, Согто-Хангил хууринай баруун-хойно оршодог Номто булаг дээгүүр хоёр дахбар табан үнгын гоё хайхан холонго татагдажа, нютагай үбгэд, хүгшэдые ехээр гайхуулба. Тэрэ үдэрһын аятай хайхан, халуун үдэр дайралдаба. Согто-хангилайхид Россин Федерациин Президентые һунгаха хоёрдохи һунгалдада хабаадажа, үдэр сагаа үнгэрэгбэ. Байһаар тэнгэри бүрхэжэ, үдэһын долоон сагнаа эхилжэ, айхабтар ехэ уһатай, мүндрэтэй, аадар адхаба гэшиб. хууринай

зүүн тээхи Сэсэгтэ, Улхасаа хадануудһаа мухарижа ерэлэн аадарай уһан юу гамнаха нэм даа. Улаан-Булагай нэрэмжэтэ гудамжа тэрэ сагнаа эхилжэ, бүхэли һүнииндөө гэхээр уһа ехэтэй, гүнзэгы мүндрэдэл харьялан, урдажа хонюо. Лениней нэрэмжэтэ гудамжада түбхинэһэн наймаанай байшан, амбулатори элһэ шоройгоор дарагдаа. Уһанһаа хамгаалдаг шулуун хашаа хэмхэрэн унажа, универмагай досоохи уһанда абтаа. Гудамжаар урдажа ерэлэн олон бүдүүн түхэрээн модо хаража, багашуул гайхажа садаа.

Июль харын гаража байхада, бидэнэй ородой календарь нээжэ харахадамнай, ингэжэ бэшээтэй байгаа лэн: "Июлиин 3—Мефодийн үдэр. Мефодийн бороо, 40 үдэр соо орохо. Энэ үдэр баһал нэрэтэй, түрэтэй үдэр дайралдаба. Хүн зоной ухаан

бодолдо удаан мартагдахагүйн сохом.

Энэ хоөрөөн соогоо ажалта нэмэлтэ болгожо нэгэ шухала асуудал хэлэхэ байнаб. Бидэ гэр бараагаа, хууринаа зохёожо барихадаа, тогтоохоодоо, хүн зонтой зүбшэжэ, бодомжолжо, тойроод байһан байгаалия хаража, шэнжэжэ, хананаа хүсэлдүүлхэ ёһотойбди. Тон хүүлэй 10-20 жэл соо нютаг бүхэнэй хууринууд ехээр уһанда абтадаг болонхой. Олон айлууд уһанда абтахадаа, ондоо тээшээ ошожо, шэнэ газарта буусаа түхээрнэ.

Олон жэлшээ дурдангүй, гансахан эгтэ Согто-Хангилдээрэ тогтоё. Анханда, гуша гаран ондо, баруун хадан хаяагаар ажаһууһан айлууд эндэ зоожэ ерээд, шэнээр буусануудаа түхээрһэн юм. Тиихэдэ хууринайгаа дундуур урагна хойшоо дууриһан гансал

гудамжатай байгаа. Ябан-ош хууринаа болбосон түхэмтэ болгобобди гэжэ, шэнэ зар янзын гэр бараануудыё оло баряад, хэдэн олон гудамжа боллоо. хууринай баруун зааг анханайнгаа гол гудамжа автомашинуудай ябан-ош заһамал дардам хара барюулжа, тон ехэ алдуу хай байһабди. Огторгойһоо уһанда урдажа ерэлэн уһан бары голдо орохоёо үнинэй болоо. Мэтын алдуу эндүү олон аабд.

Юумэ бүтээхэдэ, энэ үдэр хойшо толгой соогоо хай бодоод, холые харил байгаалитай холбоотойгоо маргайл.

Дамба-Ринч ЦЫРЕНЖАП Ородой Географическэ бодото гэгшэ

Агуу Илалтын сэрэгшэд

"ТИИХЭДЭ ОРОЙДООЛ ХОРИН ХОЁРТОЙ ЯБААБ"

- Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ оройдоол хорин хоёр хүрээжэ ябаашье наа, хоёр жэдэ сэрэгэй алба хэжэ, яһала солдат болоһон хэбэртэй ябааб. Ленинградый областиин Волховско райвоенкомадаар албанда татагдаһан байгаа. Түрүүшээр Москва шадарай Ржев хотодо сэрэгшын шүлэ халбагадажа эхилээ хүм. Аэродром харууһалха зорилготой 117-дохи батальоной бүридэдэ байгаа. Бодото албанаймнай болзоршье дүүрэхэ тээшэ боложо, гэртээ бусаха тухайгаа хөөрэлдэжэ эхилээ һэмди.

1941 оной зун манай частиин сэрэгшэд Белорусси эльгэгдэжэ, баруун хилэдэ дүтэлбэди. Бидэ хоёрдохи эшелондо, харин нэгдэхэ эшелондо хилэ сахигшад албанда байгаа. Москва шадарайхида орходоо, эндэ агаарыншье амисхаал ондоошог, нэгэ бага хүрөөтэй шэнгээр үзэгдэгшэ һэн. Тиигэхээр Лида гэжэ гоё найхан нэрэтэй станциин хажууда байтарнай дайнынше нэршэбэ даа, - гэжэ, Хэжэнгын аймагай Новокижингинск тосхондо ажаһуудаг дайнай ба ажалай ветеран Пётр Николаевич Бывчий нилээд удаан абяагүй һууна. Досоогоо юушье даа бодомжлоно. Дайнай дүлэн нюдэндэнэ харагдаа юм гү, али дайнда унаһан үетэн нүхэднэ ханагдаа юм гү? Хүн гэшэ хөөрөөгөө таһалдууһадаа, зааталгүй нэгэ шухала юумэ зосоогоо һанаһан байдаг. Энэ үедэ тэрэндэ хаалта хэжэ болохогүй, абяагүй һууһан дээрэ.

1941 оной июнийн 22-ой үдэрэй үүр сайжа байха үедэ, үлөөнэй 3 час 20 минутада бидэниие түргэн бодхоогоод, самолёдууд тээшэ сэхэ абаашаа. Одоол иихэдэе юун болохонь гэшэб гэжэ досоогоо бодоһоор байтарнай, агаарта хас тамгатай самолёдууд бии боложо, газар тэнгэри хоёр ниилэжэ эхилээ. Бомбонуудай эшхэрээн, шэхэ дулирүүлһэн тэһэрэлгын абяан...

Манайхидай нэгэнье самолёт агаарта дэгдэжэ үрдээгүй. Хэдхэн сагай үнгэрһэн хойно аэродром дээрэ байһан 42 самолёт обоо шобоо түмэр болошоод байгаа.

Иимэ ехэ гээлтэ хоролтодо ороһон зунайнгаа аэродром орхижо, гэдэргээ зугадалгын хүндэ үдэр, һүниүүд эхилээ. Бага багахан бүлэгүүд боложо таһараад, түмэр харгы зубшажа, Курск шадар суларбади. Эдэ үдэрүүдтэ олон нүхэднай дайсанай тарга ороо. Дахинаа хүнүүдые нэмэжэ, буу зэбсэгтэй боложо байтарнай, частиемнай үгы болгоо, юрын солдадууд абаһан бидэнэр яба гэлһэн тээшэнь ябаханаа оидоо юу мэдэхэбуши.

Энээнэй һүүлээр Орёл хото шадар автомашинада һуужа, одоол мүрөө олобо хэбэртэйб. Машинаараа хэлхэ холбоо байгуулагшадые зоожэ, штабтай холбоо хангагшадый нэгэн болоод ябатарни, нэгэтэ фашистнууд маниие гэгтэ бомбодожо, олон машина, тэдэнэй тоодо миниишье машина шаташаба. Дайнай түрүүшын һарануудта хоёр дахин шархатажа үзөөд, нэгэтэ ехээр оборготоднше абаа һэм. Нэгэ үгоор хэлэхэдэ, халуун шулуу яһала долёгоод ябааб.

Дайнай харгынууд, үхэлтэ харгынууд... Тэдэнэй нэгэн намайе Сталинградска фронт асаржа, Василий Иванович Чуйковой 62-дохи армида хүргоо. Сталинград хотын түлөө болоһон агууехэ тулалдаан тухай олон ном бэшгэдэнхэй, киношье буулгаданхай, тиимэхэ энээн тухай хөөрэхэ гэжэ оролдоһониймишье хэрэггүй гэжэ һананаб. Харин энэ ехэ тулалдаанда хабаадалсаха хабатай байһанаа омогорхогшоб. Ехэл хүндэ хүшэр сагуудта үнөөхил жолооһон болонхой, үдэр һүнигүй буугай һомо, зэбсэг шэрэдэг һэм. 1943 оной августын 5-най үдэр абаһан "Сталинградые хамгаалһанай түлөө" гэлһэн дайшалхы медаль минии эгээл сэнтэй шагнал гэшэб.

Сталинградһаа эхилжэ, Курска-Орловско дүхэригэй гал соогуур гараад, Украина, Белорусси, Литва болон Латвиие сүлөөлэгдэ хабаадалсааб. Берлин хүрэтэр оройдоол хорин километр үлоод байтар дайн дүүрээ. Харин энээгээр дайн намда үшөөл дүүрээгүй юм.

1945 оной июль һарын эхээр поездоо һуужа, зүүн зүг тээшэ шэглэбэди. Гэр тээшэ бэшэ, харин шэнэ дайн тээшэ. Энээнине һүүлдэнэ лэ ойлгообди.

Шэтын областиин Песчаная гэжэ станцида буужа, Монгол орон тээшэ зорибобди. Тэндэхэ Хитад ерээ һэмби. Япон империалистнуудтай уни удаан дайладангүй, богонихон болзрто низа бута сохёод, 1945 оной сентябриин 3-да зүүн дайгаа дүүргэбди.

"Сталинградые хамгаалһанай түлөө" гэжэ медаль абааб гэжэ хэлээ һэмнайб. Мүнөө тэрэ дайнай дүүрэхэдэ "Шэн габыагай түлөө", "Дайшалхы габыагай түлөө", "Германиие илаһанай түлөө", "Япониие илаһанай түлөө" гэлһэн медальнуудаар шагнаданхай ябааб.

1946 оной майн 29-дэ сэрэгэй албанһаа табигдажа, Шэтын областьдо буужа, һамга абаа һэм. Елизавета Прокопьевна нүхэртэйгөө аза талаантай айл бүлэ боложо, мүнөө хүрэтэрөө хамта һуунабди даа. Мүнөө эндэ Новокижингинскдэ ажаһуунабди. Муу юумэн гэхэдэ, шэхэмни хатуу болоо, хүнэй дуугархада юумэ дуулахагүйб, харин манай эндэхэ хунгаданхай Арадай Хуралай депутат Семён Цыдыпович Цыреторовой һайгаар энэ шагнадаг аппараттай боложо, хүнүүдээр нам хөөрэлдэжэ шадаха болоһондоо урматай, баяртай һуушаб.

Л. ГОМБОЕВ бэшэжэ абаба.

зохилдон, дүрбэн тэгшээр хүниие хүмүүжүүлгэдэ туһа хүргэнэ. Энэ программа Буряадай университетэй соёлой гэгээрэлдэ хубитаяа оруулха юм.

Азиин оронуудтай Буряад гүрэнэй соёл болбосоролоороо, түүхээрэ нягта холбоотой байһан ушарһаа, Россин геостратегическэ һонирхол хараада абан, Баруун ба Зүүн зүгүүдэй хэлсээ холбооний хоорондох ябадалые наринаар дэмжэхэ ёһотойбди. Юундэб гэхэдэ, Буряад оромнай Баруун ба Зүүн зүгүүдтэ орходоо өөрын онсо шэнжэтэй, түхэл маягтай, өөрын илгарма шарайтай нютаг ха юм. Тайлбарилбал, манай нютаг гурбан ехэ гол харгы дээрэ байна бшуу. Нэгэдэхинь гэхэдэ, өөрын үндэһэн ёһо заншалаа болон орондон тойрон байгааиһаа хүндэлдэг бөө мүргэл гэшэ. Хоёрдохинь, Зүүн зүгһөө ерһэн агууехэ буддын шажан ба гурбадахинь христиан шажан

хабаадалсаһан байна. Тус конференцидэ Ази түби болон Номгон далай шадархи гүрэнүүдэй 60 эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд ерээ. Энэ хадаа Росси гүрэндэ геостратегическэ талаар шухала хэмжээ ябуулга болоно бшуу. Энэ конференци дээрэ институт ба университетэдэ музейнүүдые, номой сангуудые ба бусад эрдэм шэнжэлдэг, эрдэм һуралсалай ба соёлой эмхи зургаануудые нэгдүүлдэг компьютерна мэдээсэлэй бүлэг руу БГУ-е оруулха тухай хэлсээн баталагдаһан юм. Калифорниин, Токиогой, Бээжэнэй, Аляскын, Австралиин үндэһэтэнэй, Сингапурай, Стенфордско, Тайваниин университетүүдэй ородог дээдэ хургуулинуудай хани барисаанай бүлгэмэй гшүүнээр манай БГУ абтаһан байна. Университедүүдэй хани барисаанай бүлгэмдэ хабаадалга хадаа БГУ-гай урда үргэн дэлисэтэй хүгжэлтын харгы нээбэ. Энэ хадаа һуралсалай

Эрдэм һуралсалай шэнэ шатада

УНИВЕРСИТЕДЭЙ СОЁЛОЙ ТҮБ

Буряадай гүрэнэй университетэй гүрэнэй соёл болбосоролоороо, түүхээрэ нягта холбоотой байһан ушарһаа, Россин геостратегическэ һонирхол хараада абан, Баруун ба Зүүн зүгүүдэй хэлсээ холбооний хоорондох ябадалые наринаар дэмжэхэ ёһотойбди. Юундэб гэхэдэ, Буряад оромнай Баруун ба Зүүн зүгүүдтэ орходоо өөрын онсо шэнжэтэй, түхэл маягтай, өөрын илгарма шарайтай нютаг ха юм. Тайлбарилбал, манай нютаг гурбан ехэ гол харгы дээрэ байна бшуу. Нэгэдэхинь гэхэдэ, өөрын үндэһэн ёһо заншалаа болон орондон тойрон байгааиһаа хүндэлдэг бөө мүргэл гэшэ. Хоёрдохинь, Зүүн зүгһөө ерһэн агууехэ буддын шажан ба гурбадахинь христиан шажан

методическа ба эрдэмэй үндэхэ һуурийн саашанхи хүгжэлтэдэ хэрэглэгдэхэ шухала зүйлнүүд болоно. Университедүүдэй Номгон далайн оршонхи Хани барисаанай бүлгэмдэ, бусад гэшүүдэй мэдээсэлнүүдэй банкнуудта орохо эрхэ, электронно хэлсээ холбооний туһаар шууд түргэн мэдээсэлнүүдэ андалдаха арга боломжо, хамтын компьютерна сетиин хүсөөр бэлүүлэгдэхэ, хамтарһан шэнжэлгын ба һуралсалай програмуудые зохиолого болоно. Эдэ зүйлнүүд эрдэмтэ багшанарай компьютер мэдэлгын хэмжээ дээшлүүлхэ, мүнөө үсын янза бүрийн мэдээсэлэй технологиһуудаар, һургалгын техникескэ хэрэгсэлнүүдээр һонирхол үргэдхэхэ зэргэтэй. Соёлой түгэхэ шэнжэлдэг эрдэмтэдэй урда эрдэмэй зарим арга боломжонуудые үзэхэ эрилтэ табина. Харин эрдэм шэнжэлэгшэдэй урда байгааиһан ёһо гуримай ба соёлой түгэхэ һайн шудалха гэшэ шухала болоно.

Гэхэтэй хамта, гүрэн түрэдэмнай тогтоһон үзэл бодолой, ухаан сэдхэлэй ба соёлой талаар хүндэ хүшэр байдалые, эрдэм һуралсалай гүн ухаанай методическа үзэл бодолой шиидхэгдэгүй асуудалнуудые шэнжэлхэ ажал харааладана. Эрдэм һуралсалай, үзэл бодолой асуудалнуудые гүнзэгыгөөр шудалха, ухаан бодолой талаар элдэб соёл болбосоролой дүй дүршэлдэ үндэхэлхэ юм. БГУ-гай соёлой түбтэ энэ шэглэлээр шэнжэлгэнүүдые философийн эрдэмэй доктор, профессор В. А. Балханов ябуулна. Тэрэ мүнөөнэй эрдэм, соёл, искусство, шажан болон философиине, хүн ба байгааи хоёрой таһаршагүй холбооний гуримууд дээрэ үндэхэлэн, шэнэ хараа бодолой эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэрийн программа зохиоһон байна. Тус хүдэмэри соогоо эрдэмтэ мүнөө үсын эрдэм, соёл, искусство, шажан ба гүн ухаан олон талаһаань шэнжэлэн хаража үзэхэ һэдэлгэ гаргаа. Эдэ дүримүүдын - Зүүн зүгэй һургаалнууд (даосизм, буддизм, индуизм) дотөр һайнаар харуулагданхай. Тиимэһэн тула эрдэм мэдэсэнь, бодото ябуулануудын үндэр соёл болбосоролтой нягтаар

болоно.

Эндэ үшөө нэгэ ехэ асуудал байна. Юуб гэхэдэ, манай дунда ганса Зүүн зүг шэнжэлдэг эрдэмтэдһээ гадна дээдэ ба дунда хургуулиин багшанар, эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд, Зүүн зүгэй арадуудай түүхэ, хэлэ, соёл һайн мэдэхэ хүдэлмэрилэгшэд, экономистнууд, юристнууд, олзын хэрэг эрхилэгшэд ба политикууд эндэ тон хэрэгтэй болоно. Тэрээнһээ гадна арадай дипломатиин хүсөөр манай мэргэжэлтэд Зүүн зүгэй арадуудтай заншалта харилсаа бэхийүүлхэ, Буряад оройнойгоо экономика ажабайдалда туһа хүргэхэ гэжэ оролдохо юм. Энэ талаараа мүнөө үсын Зүүн зүгэй оройнуудай экономика, соёлой, эрдэмэй байдал мэдэжэ абахадаа, Буряад оройнойгоо хүгжэлтэдэ нэмэри оруулха аргатайбди.

Энээнһээ уламжалан, Түб Азиин региондо Буряад оройной эзэлхэ һуури, Евразийн ниитэ бүридүүлгэдэ, тэрэнэй дүүргэхэ үүргэ тодорюулга хадаа БГУ-гай түбэй шэнжэлгэнүүдэй гол зорилгонуудын нэгэн болоно.

Гэхэ зуураа, эрдэм һуралсалые нютагай шэнжэнүүдтэй болгохо ба тэрэниие ёһото хэмжээндэ хүргэхэ тон ехэ хүдэлмэриие бодолтойгоор тааруулха, тиихэдэ тэрэниие эрдэмэй, соёлой, эрдэм һуралсалай һалбаринуудаар республикын арадуудай үндэхэн һонирхолыеһе Россиин социально - соёлой болон экономика хүгжэлтын хамтын зорилгонуудтай холбохо хэрэгтэй. Соёлой ёһо заншал бүхэн өөрсэ шаһар шэнжэтэй.

Мүнөө сагай эрилтээр тухайлбал, Буряад орон үндэхэн соёлоороо, түүхээрэ Түб Азитай нягта холбоотой хадаа тэдэнэй соёлой, ёһо заншалай ямар нүлөө үзүүлһэниие тон гүнзэгыгөөр шудалха хэрэгтэй.

Дэлхэй дээрэ тогтогдоһон тусхай стандартда үндэхэлжэ, регион дотөр һуудаг угсаатанай ажаһуудал ба онсо шэнжэе шэнжэлхэ гэшэ БГУ-гай соёл шэнжэлгын ухаанай түбэй гол зорилго болоно.

Л. АБАЕВА, түүхын эрдэмэй доктор, профессор.

Үш удаан сагһаа эхилээд, буряад зонгээшэ нютаг нютагтаа үмсын ажалаараа ажалуудад байгаа гэжэ мэдэнбди. Нэгэ уг гарбалай аха, дүүнэр, үеэлэ дүтэ дүтэхэн бууса байраат түхээржэ, аргагүй эбтэйгээр буудад байһан юм. Аба эжын тоонто буусын баруун

табигдаһан байгаа. 1950-яад оноор һүндэб ахайтан һүдэлтэ нютагаа, тоонто болохо Хүндэлэноо бараалхахаяа ерээ һэн. Эдэнэр нютаг ороноо бусаха аза талаантай байгаал даа. 1933-34 оноор сомонтой зүблээй газар баяшуул гэжэ

болгон дарадаг бэлэй. Би моринодо мордожо, һайсал энэ ажалхэгшэ һэм. Ингэжэ дараһан һебьгээрээ шэрдэг, тохом, һебь гэрэйнгээ хушалга, хаяабаһа, дээбэриез, үрхэ мэтые эсхэдэг байһан гэһшэ. Түрэлхидтээ хамта ажал хэхэдээ, үхибүүдүй дүршэлээрһэ һонирхожо,

Түрэл нютагай түүхэһээ

АБА, ЭЖЫМ
АЛТАН ТООНТО

урдахана манай түрэл болохо Намсарайн Жамсаран ажалуудад һэн. Хүндэлэн гэжэ нютагтаа шадалтай, баян айлай тоодо ородог байгаа. Яһала олон толгой тэмээн һүрэгтэй байһанаа "нюдартан баян" гэжэ хэлүүлээд, сүлэлгэдэ ябуулагдаһан юм. Жамсаран баабайн Дарима абгай хүгшөө һайн мэдэнэб. Уга гэгшын модон юм һэн гү, али юун бэ, гаһаар үргэлжэ гэхээр, тамхи татажа, угаа бааюулжа буудад бэлэй. һүндэб гэжэ нэрэртэй хүбүүтэй һэн. һүндэб ахайтан өһөдөө Батажаргал гэжэ хүбүүтэй байгаа. Манайда ходо ерэжэ, миний дүү Батажаргалтаймнай наададаг һэн. Баян гэр бүлэ гэлсүүлжэ байһан аад, үнэн дээрээ Жамсаран баабайтан гэрһээ абаад гараха хоёр, нэгэ һайн шэрдэгшье гэртнь үгы байһан гэжэ манайхны хэлсэдэг һэн. Жамсаран баабайе, Дарима хүгшөөе, һүндэб ахайе, һамгыень үргэмэл Батажаргал хүбүүень---бултыень, сүлэлгэдэ ябуулаһан байна. Манай хүгшэн абатан, залуу түрэлхид гэртээ урижа, булгыень сайлуулаад, дороо дэбдэжэ ябаха сагаан хурьганай ноһоор дараһан шэрдэгүүдые үгэлһингэжэ хэлсэдэг. Энэ һайхан Хүндэлэн нютагаа бусаха арга үгыгөө мэдэрһэн хүгшэдтэ ехэл хүндэб байгаа ёһотой. Эжы, абая, үхибүүн ябаһан хүбүүгээ, нүхэрөө абая, нютагһаа гарахаяа байһан һүндэб ахайда ямар байгаа бололтойб?

тоологдоод, сүлэлгэдэ ябуулагдаһан зоной зөөрине хаялсаанда табигдаг байгаа гэһшэ һэн ха даа. Бидэ, хургуулин хурагшад ябахадаа, хэшээлнүүдэйнгээ забһарта тэндэ ошожо, ехэл һонирхожо харадаг байгаабди. Түүхэ, домогуудай үндэһөөр, Ага найман эсэгын нэгэнинь харгана болодог. Харгана хадаа юһэн хүбүүтэй байһан гэлсэхэ байһа. Хэд бэ гэхэдэ: Моотгон, Батаржаан, Баряхай, Улаан, Хүхэ, Монтоһон, Хоодой, Хуряал, Абхан. Эдэ харганын юһэн хүбүүд соһоо манай үбгэ эсэгэ гэһшэ мөһөө хутагата Моотгон харганын обогой байгаа гэнэ. Мүнөө ябажа ябаһан бидэнэр, абын хүүгэд, Моотгон харганын угай үри саданар ябана ёһотойбди. Түрэлхиднай хара багаһаамнай уг гарбалаа ойлгуулжа үгэдэг бэлэй. Бидэнэр шадаха зэргээрээ арба гаран үе хүрэтэр хөлөгшэ һэмди. Тоонто һайхан газараа магтуулаһан зон алиһье уг гарбалай дунда бии юм. Аба эжын ойлгуулжа үгөөгүй һаань, энээн тухай хаанаһаа, хэнһээ һураха болонобибди? Миний уг гарбалай Дэлгэрэй Дамдинай Дарижабай бүхы хүбүүд, басагад Хүндэлэн ариун нютагтаа зэргэлээд, хаяахадхан, нэгэ уг гарбалай айл боложо ажалуудад байгаа. Дүтэ дүтэхэн буусаая түхээрээд, аха дүүтэй зон хамтаржа, хамнажа, ниинтын, олоной хүсөөр ажалаа бүтээдэг байһыень маргагшагүйб. Маанадай багада айлууд сугларжа, хонинойнгоо ноһоо һабаагаар сохидог, сөбэрлэдэг һэн. һүүлдэнь энэ ноһооо хагуу һебь шэрдэг дээрэ зохёожо, нарин ниятаар табяад, уһа сасажа норгодоод, орёодог байгаа. Энэ орёолотой ноһооо удаан саг соо морёор шэрүүлжэ, һебь

хадуужа абадаг байгаа. Аба, эжынэрнай дүй дүршэл, маяг аашатай хүбүүд, басагадтаа ажалай ябаса соо хургаал үгэдэг байһан гэһшэ. Үхибүүд ана-манга эхэ, эсэгээ хаража, али олон ажалай дүршэл олодог һэн. Айл бүхэн өөрын тухай малай тамгатай, өөһэд өөһэдэйн эмнээ тэмдэгтэй байгаа. Манай үбгэ эсэгэтэн хэдэн үе сагһаа эхилээд, хони хурьгаяа баруун шэхэнэйн урдаһаа дутуу хахад һэтэрхэй хэжэ, мориной баруун гуяда шэнэ нарын, магдажа байһан шэнги нарин, хахад түхэрэһнээ багахан тэмдэгээр эмнидэг байгаа. Хэрбээ уг гарбалаймнай байра байдалай зэр зөмсөгүүд хэдэн үеэр дамжуулагдан хадагалаатай байдаг һаань, ямар һонин, дэмбэрэлтэй байха һэн гэһшэб? Бага балшар һаһанһаань эхилжэ, аха заха хүнине хүндэлхэ, заал һаа "Та" гэжэ хандаха ёһотой байгаа ха юм. Мүнөө хамаагүй болонтожо байна гэжэ һанамаар. Үхибүүдые биһылханууд гэжэ тооложо, һанажа ябадагынь һаань, багануул гэһшэ бүхы юумэ яһала зүб ойлгоод, хадуугаад ябадаг гэлсэдэ даа. Эхин хургуулида миний һуража ябаха сагта, залуу эжи, Батын һама айхабтар гоё нэгэ торгон пулаадтай байгша һэн. Хүндэ үгэнгүй, нарин ниятаар хадагалжа ябаад, тэрээгээрээ хүгшэн эжынгээ нодэ аршадаг байгаа. Энэ пулаадта эхэл хорхойтогшо һэмди. Теэд энэзонийе абажа болохогүй, һаһатай хүгшэн эжымнай сөбөр, зөөлэхэн пулаадаар аршаха ёһотой, хурса нодөөр маанадаа хаража ябаха гэжэ хэлэдэг бэлэй. Залуу эжымнай байд гээд лэ, хүгшэн эжын дороо дэбдидэг хурьганай арһаар оёһон дэбдисиэ һэжэрдэг, сохидог ингэжэ зөөлэхэн болгодог һэн. Аба дэлгүүр ошожо, юумэ абахадаа,

"Сэдхэлэй бодолнууд" В.ВАСИЧКОВАЙ. фото

заал һаа эжыдээ зориулжа, зөөлэхэн, халуун үбһэнэй амгатай саахар, кофеет абадаг һэн. Тинхэдэ, 1930-аад гаран онуудай үеэр, юумэн хөмөр байгаа. Бидэнэр энэ һайхан үнэртэ ехэл дураа хүрэдэг һэмди. Хүгшөөмнай үгэдэг һэн даа. Энэ мэтээр залуу абатан үндэр һаһатай болоһон хоёр хүгшэдөө "эдээнэй, унтаринн, үгын зөөлөнһөөр" ямбалажа, мордохуулаһан гэжэ бидэ һанажа ябадагбди. 1931 ондо Үлзытэ нютагта харгана уг гарбалай арбан табан үрхэтэ айл нэгдэжэ, хамтын ажаны байгуулаһан юм. Шэнэ гогток нэлэлэнь. Хубисхалай хүсэн" гэжэ нэрэртэй ТОЗ болоһон гэхэ. Эдэ арбан табан үрхэтэ айлануудай нэгэнинь манай аба—Дамдинай Дарижан болодог. Тингэжэ аба, эжынэрнай 1931-1984 онуудай үедэ колхознигууд ябаһан даа. 1934 ондо "Хубисхалай хүсэн", "Мал үсхэгшэ", "Улаан-Баатар" гэжэ гурбан ажаны эмхидхэгдэжэ, һүдэлтэ нютагта Разумовой нэрэмжэтэ колхоз тогтоһон гэһшэ.

Хүн бүхэнэй үрхэ сэдхэлэе тоонто нютаг онсо баян, түрэл домогтон, үмэ һайхан бууса болодог гэһшэ даа. Уг ууһаан түрэл гаралаа һайн мэдэл һаһатай боложо ябаһан үбгэ хүгшэд нуга нютагуудаар үшөө олон, амиды мэндэ, ухаан һонор нодэн хүрээ, хүл хүнгэн яаһаа ха юм даа. Хүндэтэ аха заа болохо зонһоо залуу үгтэ өһөдэгшөө уг гарбал һуража мэдэхэ бохобол миний һанажа хойһоодо өһөдэгтэнь угаа ехэ хэрэгтэй байха ха юм. Уг гарбалай зон соо (өөһө өһөдэгшөө) түрүү, нэрэтэ сологтой, аха заа болохо гэжэ байһан гэһшэб? Мүнөө үгтэ манайхнай болохо тон үгтэ һаһатай хэнтэй хэн гэһшэ гэжэ элирүүлхэн шухала гэжэ һанагдана. Эдэ зонойнгоо ашгы мэндэ алтан дэлхэй дээрэ ябаһа сагта сагаан эдээгээр, аман хадагацай угтажа, баясуу байгаа һаа, баһал буряад арад һайхан ёһо занһаал, буян боло гэжэ һанахаар. Д. ДАРИЖАПОВ доцент, педагогикын эрдэмтэн кандидат

Зуһаландаа газарай эдөө ургуулагшадта

УРГАСАЯА ХУРЯАЖА ЭХИЛБЭЛ...

Зуһаландаа ургуулаһан ургасаяа суглуулха, буйлуулха, зүбөөр хадагалха халуун хаһа ороһой. Температууд соо эдэһэнэһэн үгэрсэ, помидор, баклажан, перец гэхэ мэтые суглуулхаһаа гадна, үлбөншэ ургасын хойһооо харууһаха ажал үргэлжэлһөөр. Далангууд дээрхи бог ногоотүүхэ, эддэб хорхой шумуулаһы, ургамалай үбшэнэйтэй тэмсэхэ мэтин ажалаа мартаха хэрэггүй. Даһустада, тывкэдэ энэ үедэ һайн харууһан хэрэгтэй. Харин помидорой түргөөр эдэһэнэһэн тула ноһотэй үзүүрые шэмхүүрдэдэг юм. Фитофтора үбшэнэй халдахагүйн тула помидорой һөөгүүдые 1 процент бордоскотой уһаар сүршөхэт. Хэрбээ энэ үбшэнэй зарим һөөгүүдтэ хүрөөд байгаа һаань, помидорнуудынь абаад, һөөгүүдынь тэрэ дары галдаха гү, али газарта булаха хэрэгтэй. Олон һөөгүүдэй үбшэнэһэн ушарта бүхы ургасаяа дары түргөөр хуряжа, 60 градусһаа халуун бэһэ уһан соо 2 минутын туршда дулаацуулха шухала. Тингээгүй һаа, помидор хосорхо бшуу. Эгээн эддэбэһын 2-3 һаалагай помидорой шад улаан болохынь хүлэһнгүй, абаха хэрэгтэй. Хэрбээ үрһэнүүдынь жэжэ гэжэ шиндэбэл, улайһан помидорнуудаа дулаан байра соо барихат, харин хүсэд улайгаагүй байһань, хоёр долоон хоногой туршда барижа, хэмдэнэ хүргэхэт. Үлүүсэ эдэһэнэһэн помидорой үрһэн шанаһары талаар муу байдаг. Үрһэнь абахадаа, хэдэн гурим

баримгалха шухала. Нэн түрүүн помидорнуудаа хүндэлэн хэршээд, зосоохи шүүһынь үрһэнхэнүүдтэй хамта шэл амһарта соо бажуужа, шүүгээд, 2 сүүдхын туршда 20-22 градус дулаанда байлгахат. Тинхэдээ саг үргэлжэ худхажа байха хэрэгтэй. Удаань кастриоли соо хэжэ, уһанэмээд, һайса худхаһанай һүүлээр, шүүхэт. Ингэжэ хэдэн дахин дабтахат. Үрһэнхэнүүдэ сөбөр болоторын угааһаад, саарһан дээрэ гү, али фанерэ, шэл дээрэ тараажа, хатаахат. һүүлээрнь саарһан соо орёогоод ямар сортын, ямар оной үрһэн, бэ гэжэ бэшэхэ хэрэгтэй. Үгэрсын һайн шанаһартай үрһэ абахын тула нэгэл сортын үгэрсэ ургуулжа байхытнай дурадханабди. Августын һүүл багта ногоохон үгэрсэнүүдые шэлэжэ абаад, сонхо дээрэ табияжа, зөөлэн болоторын байлгахат. Һүүлээрнь үгэрсэе угаһынь хэршээд, дундахи зөөлөнниень үрһэнүүдтэй халбагаар удажа, шэл амһарта соо хэхэт. Гэртэ 3-4 үдэр соо байлгахад, ходо худхаха хэрэгтэй. Удаань хэдэн дахин уһа нэлэжэ байһаад угаахат. Помидорой үрһэ хатаадагтал адли гуримаар үгэрсын үрһэ бэддэжэ аргатай. Августын һүүл багта үгэрсын, патиссоной, кабачки гэхэ мэтын эдэһэнэй ургаса хуряагддаг. Эдэ бүгэдые даһааха ажал

удааруулаһгүй дүүргэхээс оролдохо хэрэгтэй. Энэ үедэ "ренкэ" һонинно, "бүдүүн хүүдтэ" һонинно эдэһэнэй ургасынь суглуулха хаһа ердэг. "Бүдүүн хүүдтэ" һонинно ургасынь хуряаханаа долоон хонго урид һонинтын толгойһаа 5-6 сантиметр дооһонуур үндэлһеень хурса хүрэхэнээр огшоо хаяха хэрэгтэй. Тинхэдэһэнэй дээдэ үдэ залаһыннь шөлөөһэн һонинтын толгойдоо хүрши-шарбтар хальһан ургадаг, һонинно "хүүднэй" нарин боложо, заһаа наһһанагуудайнь уһаа суглууддаг юм. Олон жэлэй газарай эдэһэнэ августын һүүл багта, сентябрь эхээр нэмэлтэ тэжээл оруулагддаг. Хэрбээ эдэһэнэ ургуу ургасынь суглуулһан һаа, үлбөншэ һөөгүүдтэйнь дороһи хүрши-онгилоод, нэмэлтэ тэжээл оруулхат, хуурай уларилтай уһалхат. Рассада һуулгахгүй болбол, эдэһэнэһэн һахалуу талалжа хаядаг. Рассада һуулгаха һаа, һайн үржэлтэ, жэмсэй урһан һөөгһөө абдаг. Августын хоёрдохой һонинно рассаданууһаад, һайнаар харууһаха хэрэгтэй. Сөбөр болотор тэрэ үндэлжэдэг, намарай хүйтэнэй эхилтэ үндэлһэн росо һаһаа намаа ургадаг юм. Энэ үедэ һууһа эдэһэнэһэн рассада ерэхэ жэлдэ баян ургаса үгэдэг гэхшэ. Укроп, петрушка, сельдерей мэте ногоон ургуалһуудай үдэрһүүдтэ суглуулжа, даһнадаг юм. Бүхэһэн тундаа ургас газарай эдэһэнэй ургасынь хуряахат, амгатай шүүһэтэйнь буйһа хадагалха ажал түлэг дундаа. "Сибирский сад" газетгээһэ абди

Хүдөөгэй соёлой эдэбхитэд

"ҮЕТЭН": ҮЕЫН ЗОМДИ

Тээмэндэ ажалынгаа эрэгээр хотын гудамжаар гитарни, сэдхэлдэм ехэ дүтэ, дуунай аялга соносгоод, газарта эзэлдгүй дүтэлоо бэлдэ. Нютагаймни эстрадна дуушадай "Хэжэнгэ" дуун дуун агаарай уудамда мөн тойронхиёе долоогоон үлэжэ байба. Эстрадна дуушадай "Үетэн" ансамблиин концерт-наада гэдэ бэшэ харадаг хэн дуушадайнь нютагайнгаа ендэр дээрэ хэжэ байха түхэл маягынь үндэмни харагдахадал гэдэ. Эхэ зохидохноор эдэлхэн дуушадай хүжэм доро нютагай дуушадар, түхэл шэнжэ хандамни орожо, хайхан үнүүдын сэдхэлэймни шэнжэй дайраба. Нютагтаа дуунуудыёе зүрхэ сэдхэл хүжэм гоёор гүйсэдхэдэг эстрадна буряад бүлэг хүжэмшэдгэй, дуушадтай хайнадаа досоомни өнгөрхолой мэдэрэл түрэнэ. Түрэл аялгаар нютагтайнь бон, сэдхэлэймни баясуудан байхан дуушадтай бэлиг, дуунай эхэ энэл даа...

Аялга хүжэмдэ үлгэдүүлхэн бодолуудни "Үетэнэй" үндэлхөөр 20 жэлэй ойн баяр гайша оной майн 17-до үндэглэхэн үдэр ойндоомни үргэбэ. Үнгэрхэн ба мүнөөнэй үргэ ханагадаба.

УРГЫ СЭСЭГЭЙ ХАЛБАРХА ҮЕДЭ...

Эхин түрүүн залуушуулай эстрадна бүлэг эмхидхэхэ үргэ мэрэгсэлтэ хүжэмниэд Виктор Анесов, Светлана Ижикон ехэ нүлөө үзүүлхэн, Виктор Россин конкурсын лауреат Ольга Дугарова, Сергей Ширапов, Жамсо Муронов гэгшэд дуулажа

эхилхэн намтартай. Саша Базаров, Баяр Шойдоков, Вигя Дубшанов гэгшэд гитара дээрэ наададаг, өөхдөө дууладаг хэн. Бэлигтэй эдэ нүхэд энэ хэрэгэй эхи табилсахан юм. Хожомоо хүжэм дуунда дуратай залуу эдэбхитэн Баяр Шойдоков хүжэмдэ хонор хүбүүдыёе бэе тээшэ татаһаар тогтонги, бэлигтэй коллектив байгуулжа шадаһан юм. Нүүдэй 10 жэлэй туршада тэрэ "Үетэниёе" амжалтатай хүтэлбэрилэ. Нанал хүсэлөө нэгэдэхэн эстрадна бүлэг байгуулхын тула хэды ехэ хүсэл оролдолго гаргагдааб, энэниёе Баяр Шойдоков өөрөө хайн мэдэнэл даа. Харин тогтонжонги коллектив болоторнь "Үетэн" ансамблиин бүридэлдэ нютагаймнай дууша дуулаһан, нэрьнен үргэжэ, адар сууень арьбадхалсахан юм. Хабарай түрүүшын сэгсэгүүдэй түлэг халбаржа байха үедэ мүнүдэлхэн Хэжэнгэ нютагай эстрадна бүлэгэй байгуулагданаар тэбхэр 20 жэлэй ойн баярай үдэр Хэжэнгын соёлой байшан соо нютагай зон олоороо сулгаржа, энэл хугасаа соо дуулаһан, зохёон хүжэм дуунуудыень дахиһаа соносохо золдо хүртэбэ. Хэдэн часай туршада олон үеын дуушадай хабаадалгатайгаар үнгэрхэн "Үетэнэй" ойн баярай концерт-наадан эдэ жэлүүд соо хэһэн бүтээхэн ажалын эрхим харалга болоо.

Залуушуулыёе оюун ухаан бодолой талаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулаһанайнь түлөө "Үетэнэй" дуушадта Арадай Хуралай ба нютагай ооһэдэн хүтэлбэрийн Хүндэрлэй граммотанууд барюулагдаа хэн. "Дуунуудыетнай дуратайгаар ходо дуулажа, шагнажа ябадагбди" гэжэ олохон хүнүүд

ендэр дээрэхэ хэлээ. Эдэ үгэнүүд "Үетэн" ансамблиин зохёохы ажалы эгээл эрхим сэглэлтэ бэшэ гү?

Нютагай зон энэ хүшэр сагта али бүхыгөөрөө залуу дуушадые дэмжэжэ, хүжэмэй шэнэ онһон хэрэгсэлүүдыёе абажа, бүри хайхан аялга дуунуудыёе эдэлүүлхыень хүсэн саашанхи хүжэлтэдэнь хайхан үрээл табин бэлэг сэлэгүүдыёе элбэгээр барижа байгаа хэн.

Эстрадна бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэ Баяр Шойдоков оороо хүжэм зохёодог талаан бэлигтэй. Дондок Улзытуевай, Георгий Дашабыловай шүлэгүүд дээрэ түрүүшынхэе дуунуудыёе зохёожо эхилхэн юм. Тэрэшэлэн пост Гунга Чимитовэй үгэ дээрэ зохёон "Үтэр түргэн эрээрэй", "Найдал" гэхэн уянгата дуунуудынь олондо мэдэжэ болонхой. "Арадай" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй энэ бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэ үндэр бүтээсэтэ зохёохы ажалынгаа түлөө "Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

Нүүдэй үедэ Ринчин-Доржо Буржиев "вокал-синтезатор", Эрдэни Батсүх "соло-ритм-гитара", Лубсан Митыпов "вокал-бас-гитара", Роман Данзанов "ударна инструментүүд", Лхасаран Линховоиной нэрэмжэтэ дуушадай конкурсын лауреат Баярма Дамдинова гэгшэд эстрадна бүлэгтэ хабаадана. "Үетэнэй" дуушад буряад ба монгол композиторнуудай дуунуудыёе шадамар бэрхээр гүйсэдхэдэг. Нүүдэй үедэ өөхдөнгөө зохёон дуунуудыёе шагнагшадай хонорто үргэнөөр дурадхадаг болоһонины хайшаамаар.

Монгол гүрэнэй Сүхэ-Баатар хотын "Сэлэнгын долгинууд" гэхэн дуу ба хатарай ансамблэда

хүдэлжэ байһан Эрдэни Батсүх "Үетэн" эстрадна бүлэгэй хүжэлтэдэ ехэ хубитаяа оруула. Энэ бэлигтэй дуушан баһал хүжэм дуу зохёодог, "Сагаан һара" гэхэн телевизионно эстрадна дуунай III фестивалда хабаадажа, Гунга Чимитовэй үгэ дээрэ бэшэгдэхэн "Инагай үгэ" гэхэн дуугаараа 2-дохи шанда хүртэхэн байна.

Буряад поэдуудэй шүлэгүүдэй үгэ дээрэ зохёон дуунуудай монгол аялга хүжэмэй өөрын онсо маяг оруулжа, тэрэнэ гүйсэдхэхэдэнь, буряад дуунда шэнэ "хэбшээ", нонин шэнжэ оруулдаг, - гэжэ эстрадна бүлэгэй дуушан Р.Д. Буржиев хэлээ хэн.

Ринчин-Доржо Буржиев энэ бүлэгтэ жэл үлүүтэй саг соо хабаадаха зуураа, бэлигтэй дуушан байһанаа харуулжа үрдэ. Тэрэ 14 наһатайгаа гитара дээрэ наадажа хураһан, Цыренжаб ахан түрүүшын багша байһан юм. Хэжэнгын интернат дунда хургуулийн дэргэдэхи, искусствын хургуулида уран хайханы хүтэлбэрилэгшөөр 1991 онһоо эхилжэ хүдэлнэ. Тэрэ 1990 онһоо дуунай хүжэм найруулан зохёожо эхилээ. Нютагай залуу шүлэгшэн Зоя Мункуевагай үгэ дээрэ бэшэгдэхэн "Миний дуран", "Дангинамни" гэхэн дуунуудынь олондо мэдэжэ болонхой. "Дангинамни" гэхэн дуунай альбом бүридхэжэ, Ринчин-Доржо гаргуулаа, дуунуудынь нютагайнгаа зоной дура татаххай. "Үетэн" эстрадна бүлэгэй дуушад табиад альбом буулгажа, дуунда дуратайшуулыёе баясууланхай.

Наһаараа - ехэ илгаагүй эстрадна бүлэгэй залуушуул бэе бэе ойлголсожо, эбтэй эетэйгээр зохёохы ажалаа ябуулдаг. "Үетэн - үеын зомди" гэжэ шэнэ дуу зохёонхой. Энэ дууниин өөхдэтэн сэхэ хабаатай. Нэгэл үеын хүжэм дуунуудаар хүмүүжүүлэгдэхэн, ажалдаа, сүлөө сагтаашыёе дуунтай зүрхэ сэдхэлээ холбоһон "Үетэмнай" үеһөө үедэ аялга хайхан дуунуудай буряад зондоо бэлэглэн байхань болтогой.

... Улаан-Үдэ хотын гудамжада миндаһан дээрэ табигдаһан "Үетэнэй" дуунууд хойно хойноһоо эдэлжэ байтараа таһаадшаба. Гэнтэ һэг гэхэндэл ханааем үзэлхэн мүнөөнэй асуудалнууд тэшэ бодолнуудни тэгүүлжэ, яаралтайгаар саашаа алхалбаб. Тээ саашалаад ябахадам, "Танай анхарада - "Үетэн" эстрадна бүлэг дуулана" гэхэн дабталга холо ошоторни, сууряатан эдэлжэ байгаа бэлэй. Иймэл хэзээдэш замхахагүй аялгатай байгыш, "Үетэн"!

Э. ДАМБАЕВА.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: "Үетэн" эстрадна бүлэгые хүтэлбэрилэгшэ Баяр Шойдоков; дуушан Эрдэни Батсүх.

Дэлхэйн элдэб нонинууд

МОДОН БАРЮУЛТАЙ... ПИВЭ

Германида хаяхан хүргэхэн пивэ худалдажа эхилээ. Иимэ пивэ гаргагдадаг болохонь гэжэ үбэлхөө хойшо соносхоо хэн. Тэрэниёе гэртэй захижа асаруулхадашыёе дуранай юм ха. Модон барюултай пивэдэ 1,5 процент архи ороно. Тиймэхэ тэрэниёе морожено шэнгээр эдижэ болохогүй. Үхибүүдтэ худалдалга хориултай.

ЗУУ НАҺА ХҮРЭБЭШЬЕ, БЭШЭНЭЭР...

Бразилийн уран зохёолшо Александр Жозе Барбоза Лима Собрино гэгшыёе Гиннесэй туйлаалуудай ном соо орууланхай.

Ушар юуб гэхэдэ, тэрэ зуу наһанай дабаа гаталбашыёе, номуудыёе бэшэжэ үргэлжэлхөөр. 75 жэлэй туршада зохёохы ажалда эдэбхитэйгээр хабаадана. Иигэжэ Собрино 50 ном 3 мянга гаран очерк, статья, эссе бэшэхэн байна.

ШҮДЭГҮЙШҮҮЛЭЙ ОРОН

Бразилиёе "шүдэгүйшүүлэй орон" гэжэ зон шоглон хэлсэдэг. Тэрэнь зүйтэйшыёе ха. Юуб гэхэдэ, бодото байдалаарнь абажа харахада, Бразилийн аяар 25 миллион хүн нэгшье шүдгүй юм. Шүдээ аргалуулха түлбэрийн үнэтэй дээрэхэ гү, али муугаар харуулаһанһаа ороной бүхы зоной зургаанай нэгэ хубинь, иимэ байдалда оропхой. Врачта шүдөө юрэл харуулхадан, 100 доллар гаргажа түлэхэ ушартай болоно.

ЯҺАН ХООЛТОЙ ШУБУУН

Бородач-ягнятник гэдэг ёло түрэлтэ шубуунай эдэе хоолойн 90 процентнь яһан болоно гэжэ Английн эрдэмтэд тодоруулаа. Эпэ шубуун Европо, Ази болон Африкын уулануудта амидардаг.

Энээнэй хотонь ехээр хунажа агшажа байдаг. Тиймэхэ тэрэ 25 сантиметр ута, 4 сантиметр бүүдүн яһа хэггүй залгижархидаг. Гадна хото соонь сояна кислота бии болгодог клеткэнүүд угаа олон юм. Тиймэхэ энэ шубуунай хотын шүүхэн автомобилийн аккумулятор соохи электролидһоо бүри ехэ кислотатай гэшэ.

Яһан соо сэмгэн байдаг, мүн өөрөө яһан белок ехэтэй. Тиймэхэ тэрэниёе шэнгээжэ шадаха амитада энэ нилээд тэжээлтэй хоол болоно. Бусад мяхаша шубуудай 3-6 саг соо эдэгээ шэнгээдэг хаань, энэ ёло шубуун 24 часай туршада эдихэн яһаа хайлуулан шэнгээдэг юм.

(нонинуудһаа абтаба).

ЭДЭБХИТЭЙ ХҮДЭЛМЭРИН АШААР

Монголой техникескэ университетэй доктор М. Батсүхын хүтэлбэрилдэг зоологийн ба геозкологийн лабораторийн коллективэй гэрлэн шэнжэлгэнүүд ороной шэнжэлгэнүүд малтамалнуудай гэрлэнүүдыёе сэгнэхэ арга олоно. Тус коллектив "Найрамдал", "Элстэй", "Сонгино" гэжэ барилгын материалнуудыёе абадаг гэрлэнүүдэй хүдэлмэри нонин шэнжэлжэ үзөө.

Хүршэ Монгол орондо

ЭРДЭМТЭДЭЙ ШЭНЖЭЛГЭНҮҮД

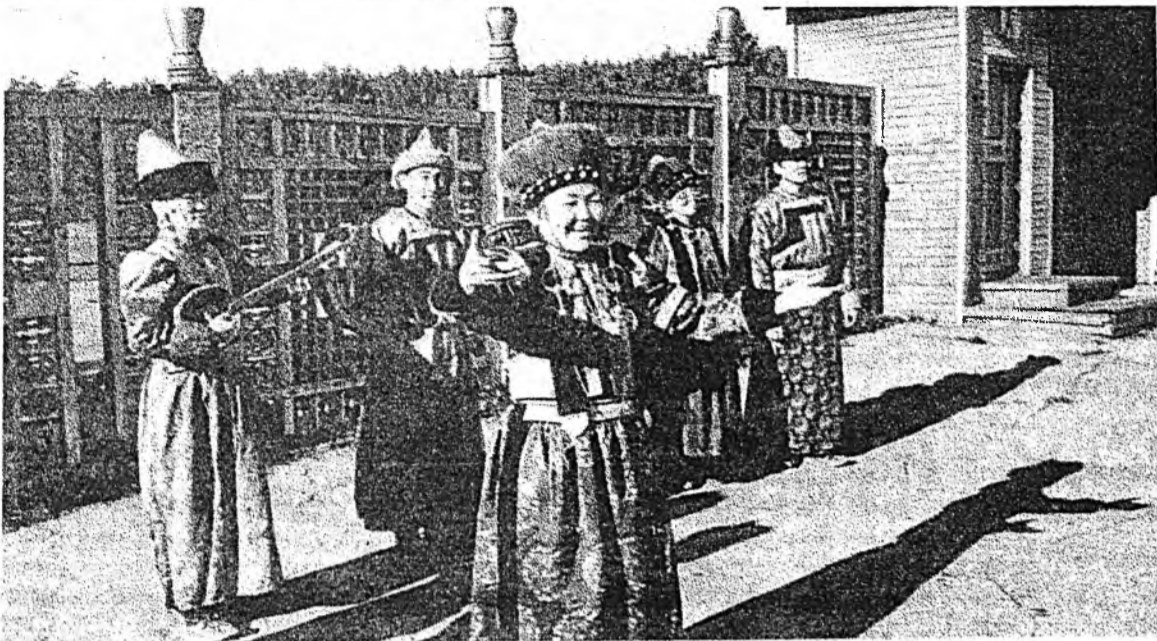
"Ардын эрх" газетын мэдээсэлхэнэй ёһоор, Монголой эрдэмэй академиин географийн институттай нүүдэл малшадай ажаһуудалыёе шэнжэлдэг түб хайхан "Чингис хаанай мөрөөр" гэжэ нэрэтэй уласхоорондын проект бэлдүүлхэ тухай ЦША-гай Чикаго хотын университеттэй баталба.

- "Монголой нюуса тобшо" соо заагдаһан түүхэтэ 250 шахуу газарай нэрэ 15 гүрэнэй газар дээрэ оршодог юм. Эдэ газарнуудыёе "Чингис хаанай мөрөөр" гэжэ проектыёе зохёогшод шэнжэлхэ юм, - гэжэ тус проектын хүтэлбэрилэгшэ Д. Базаргүр хэлээ. - Бидэ Чингис хаанай түрэн газарыёе олохо, тэрэнэй дайшалхы ябуулгануудыёе шэнжэлхэн газарнуудыёе элрэхэйлхээр хараалнабди. Монголой газар

дээрэ 4 жэлэй туршада шэнжэлгэ хэгдэхэ. Удаань бусадшыёе ороноудай газар дээрэ шэнжэлгэнүүд үргэлжэлүүлэгдэхэ юм, - гэжэ эрдэмтэ тэмдэглэбэ. Тус проектын бэлдүүлхэнэй удаа Чингис хаанай түрэн нютагта хүшөө бодхоогдохо, олон серитэй эрдэм-мэдээсэлэй телевизионно фильм зохёогдохо, "Чингис хаан ба Монголой гэр бүлэ" гэжэ темэдэ экспозици бэлдэгдэхэ, географическа карта болон фотоальбом барлан гаргагдахаар хараалагдана.

Манай корп.

СОЁЛОЙ НОНИН

ХОЛОНОО БУУХАН АЙЛШАДАА ХАДАГААР ЗОЛГОЖО АМАРШАЛАЯ!

Улаан-Үдэ хотын эгээл мэдээж музейд - Дээд-Онгостойн сэнгэлигтэ орнодог Этнографическа музей соо холоноо ерэнэн айлшадые, уласхоорондын хэмжээнэй фестиваль болон хуралдаанда хабаадагшадые арад бүхэнэй ёһо гуримаар буряад, ород, шэмээшэг, ортон арадуудай комплекснуудта угтадаг ехэ найн заншал Буряад орондомнай дэлгэрэнхэй.

Тээмэндэ Этнографическа музейн гоё найханаар шэмэглэгдэн үүдэнэй хажууда буряад фольклорно "Тоонто" ансамблинхид (хүтэлбэрилэгшэнь Ц.Ц. Багурова) Тайваньһаа ерэнэн баян-будуун бүлэг бизнесменүүдые, олзын хэрэг эрхилэгшэдые угтажа, амаршалгын дуу зориолһан байна. Худалдаа наймаанай шотагууд хоорондын "Ариг Ус" гэжэ байшангай президент Е.К. Ханхалаев, вице-президент Г.Н. Манжуев гэгшэд эдэ ерэнэн зонтой ябалсажа, "Тоонто" ансамбльтай танилсуулаа. Удаань Тайваниингаа айлшадые музей соогуур оруулжа харуулба.

Удаань энэл Этнографическа музейн гоё үүдэнэй хажууда Археологуудай уласхоорондын хуралдаанда хабаадагшадые угтабди. Түрүүн Эрдэмт гэжэ залуу хүбүүмнай бүрээ үеэбэ, удаань Түбэнгийн хоолойгоор бүдүүнээр аялга гаргаба. Амаршалгын дууе хадагтайгаар "тоонтынхид" бэлэглэжэ сагаан эдэснэй дээжэһээ айлшадта хүртүүлбэ:

... Хойто нуурай хоймоороор
Хорёодохон хонхын суурианшуу.
Холоноо буухан айлшадаяа
Хадагаар золгожо амаршалая!
Эгээл түрүүлэн сагаан эдэснэй дээжэ Улаан-Үдэ

хотын профессор, мэдээжэ археолог М.В. Константиновта, тиигээд бусад археологуудта, эрдэмтэдтэ дамжуулагдаа. Удаань уласхоорондын конференцидэ хабаадагшад музей орожо, гуннуудай үлөөһөн шулуун-хүшөөнүүдые, эдэб арадуудай комплекснуудые, хараа.

Шэмээшэгүүдэй гоё найхан угалзануудаар гоёогдоһон үүдэ, бусад хэрэгсэлнүүдые, буряадуудай дуган, хүмэнүүдэй гэрнүүдые тэдэнэр һонирхон хараба.

Буряад зоной ажаһуудаг гэрийн комплексдо ерэхэдэнь, "тоонтынхиднай" баһал дуугаа татаа, ёхортоо урижа, суг хатаргаа, хүхилдөө. Хариин айлшад, археологууд, эрдэмтэд Марианна Дюмафри, Ева Фридман гэгшэд ёхортоо дуратайгаар хатарһан байна.

Улаан-Үдэ хотын захиргаанай соёлой таһагай дэргэдэхи шэмээшэгүүдэй "Семейские янтари" ансамбль (хүтэлбэрилэгшэнь Л.И. Осипова) шэмээшэгүүдэй комплексдо хонгоо дуугаараа, солгёон хатарараа айлшадтаа халуунаар угтажа, арадайнгаа искусстватай танилсуулба.

Үдэшэ оройшог болоһон концерт найнаар эмхидхэлгэдэ Этнографическа музейн директор Юрий Чимитович Бадмаев ехэ оролдолго гаргаа гэжэ тэмдэглэхээр.

Б. ОРБОДОЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Археологийн уласхоорондын конференцидэ хабаадагшадые угталгын баяр ёһололой үедэ.

М. ШАНТАКОВОЙ фото.

СУНДУЕВ ДАША-НИМА БУОДИЕВИЧ

Буряад Республикын суута хонишодой нэгэн, Социалис Ажалай Герой Даша-Нима Буодиевич Сундуев удаан саг соо хүндөөр үбшэлхэнэй удаа байгша оной августын 18-да наһа бараба.

Тэрэ Баргажанай аймагай Баян-Гол нууринда 1940 оной январин 27-до түрэнэн юм.

Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо хонишоноор ажаллажа, 1953 онһоо ажалайнгаа намтарые эхилээ бэлэй. Тэрэ наһанайнгаа хани нүхэр Зинаида Цыремпиловнагайгаа сугтаа ажахын эхэ хонидой отарын ахалагша хонишоноор ажаллаһан байна. Эдэ жэлнүүдэй туршада үйлэдбэрийн үндэр дүнгүүдые туйлаа. Хоёр дахин, 1974 ондо, 1985 ондо хурьгадые түлжүүлхэ ба ноһо хайшалха талаар республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэнэн юм.

Тэрэнэй ударидадаг отарада хонишодой түрүүдүй дүршэлэй хургуули эмхидхэгдэжэ, манай республикын болон бусадшые областьнуудай залуу хонишод дүй дүршэлынь халан абадаг гэн.

Д-Н. Б. Сундуевай ажалай габьяа гүрэнэй олон шагналнууд аар тэмдэглэгдэнэн гэшэ. 1981 ондо, арбадахи табан жэлэй дүнгүүдээр тэрээндэ Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгогдожо, Ленинэй орден, "Хадуур ба Балта" гэжэ алтан медаль барюулагдаа гэн. Тэрэшэлэн Октябриин Революциин, Ажалай Улаан Тугай орденуудаар, "Шэн зоригто ажалай түлөө" медалаар шагнагдаһан байгаа.

Тэрэ "СССР-эй, РСФСР-эй, Буряад Республикын хүдөө ажахын габьяата хүдэлмэрилэгшэ" гэнэн

хүндэтэ нэрэ зэргэнэй хүртэнэн юм. Тиихэдэ СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат РСФСР-эй социалис мүрысөөнэй отличник гэнэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнэн оло дахин ВДНХ-хабаадажа, ВДНХ-гай гүрэн алтан, хоёр мүнэтэ медальнуудаар шагнагдаһан байгаа.

Д-Н. Б. Сундуев республикын ба районийн ниитын ажабайдалаа эдэбхитэйгээр хабаадаг байгаа. Эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ хубитын оруулһанайнгаа түлөө Эб найрамдалай советжасын Ехэ алтан, хоёр мүнэтэ медальнуудаар шагнагдаһан бэлэй.

Тэрэ энэрхы сэдхэлхэ нүхэр, энхэргэн эсэгтэ гурбан үхибүүдэй хүмүүжүүлһэн байна.

Даша-Нима Буодиевич Сундуевай арюун хайр дурасхаал манай зүрхэ сэдхэлдэ хэтэдээ үлэхэ

Л.В. Потапов, М.И. Семёнов, В.К. Агалов, Б.Ц. Семёнов, А.Нимаева, Р.Б. Гармаев, Б.С. Базаров, Б.С. Семёнов, А.Б. Саганов, А.Б. Раднаев, К.А. Албашев, А.Б. Ваномшанов, В.Г. Гонгаров, С.Л. Гатаев, О.Э. Сангадиева, Ш.Ц. Цыремпилова.

Социалис Ажалай Герой, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат СССР-эй, РСФСР-эй, болон Буряад Республикын хүдөө ажахын габьяата хүдэлмэрилэгшэ

ДАША-НИМА БУОДИЕВИЧ СУНДУЕВАЙ

удаан саг соо хүндөөр үбшэлхэнэй һүүлээр наһа бараһан ушаа Баргажанай аймагай өөһэдэн хүтэлбэрийн захиргаан, олоншотой бүлэдэнь, түрэлхидтэнь, дүтын хүнүүдтэ гүнзэгы шаналал гашууд мэдүүлнэ.

Августын 21-дэ Баргажанай аймагай Баян-Гол нутаг хүдөөлүүлэгдэхэ.

ХЭДЭХЭН МҮРНҮҮДЭЭР

Буряадай оперо болон баледэй театр соо байгша оной августын 28-да Москвагай "Современник" театр гастролдо эхилхэнэ. Хоёр үдэшэ Николай Коляда гэгшын "Мурлин Мурло" гэжэ нэрлэгдэнэн шогтой хүжюун жүжөг харуулагдаха. Эндэ мэдээжэ артистнууд Елена Яковлева, Тамара Дегтярёва, Валерий Хлевинский, Валерий Шальных гэгшэд наадаха. Энэ жүжөгтэ орохо билэднын 25 мянганһаа 40 мянга хүрэтэр

түхэритэ байха гэжэ дуулганабди. Театрта дуратайшуулые жүжөгтэ уринабди.

СССР-эй арадай артистка, Гүрэнэй шангай лауреат режиссёр Галина Волчек гэгшын табиһан мэдээжэ жүжөг олондо найшаагдаха байха.

Буряадай мэдээжэ композитор, Россин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Владимир Пангаев найхан США-

да, Нью-Йоркдо ажаллажа байһанаа нотагаа бусаба. Эндэ басаганиинь, мэдээжэ топ-модель Ириналь үбгэлтгээ ажаһуудаг, хүдэлдэг юм. Эндэ "Ламама" гэнэн театрта Владлен Данилович ажаллажа, жүжөгтэ хүгжөм зохёһон байна. Шэнэ ольготойгоор хүдэлхэн композиторта мэдээжэ режиссёр Давид Каплан (эндэ бурдрамын театрта Шекспирэй "Зунай хүнийн зүүдэ" найруулһан юм) ажаллаа гэжэ уншагшадтаа мэдээсэнэбди.

Б. ДОРЖИЕВА.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А.Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕКТИВ С.Д. РИНЧИНОВ (редакторай орлогшын), Б.М. Ж. ЖИТОВ (харюусалгата секретарь), Р.Б. ГАРМАЕВ (Буряад Республикын Президентин ба Правительствын албарат), Д.Д. СУНДУЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагинд: Г.Х. ДАНШЕВА, Ц.Ц. ДОНДОГОЙ, С.Д. ОЧИРОВ, Т.В. САМБЯЛОВА, В.И. ПИИГАЕВ. (хэблэгтэй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй, 2 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 4296. Хэблэлдэ гушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типограф" гэнэ АО-до газетэ хэблэгдэ. Директорайн телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7830.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариадай - 2-62-62, таһагууд: нийтлэл олоһонгын хүдэлмэрийн ба мэдээлэлэй - 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмтэй болон хургуулинуудай - 2-60-21, (даагшань), 2-57-43, 42-19; Закаменскда - 30-61.

"Бурятия" хэблэгтэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтерин - 2-23-67, вахта - 2-35-95.